

PELAN TRANSFORMASI

EKONOMI BUMIPUTERA

Penyertaan. Pemilikan. Penguasaan. 2035

ڤيرتآن. ڤمپليكن. ڤنڤواسآن

ISI KANDUNGAN

PRAKATA YAB PERDANA MENTERI

Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh dan Salam Malaysia MADANI.

Masyarakat Bumiputera memerlukan anjakan besar kepada satu fajar baharu yang tidak lagi dikayakan dengan budaya bobrok tetapi dibangunkan dan dipacu dengan satu budaya dan tekad yang baharu.

Pelan Transformasi Ekonomi Bumiputera 2035 (PuTERA35) adalah sebuah agenda menyeluruh negara ini untuk membangunkan ekonomi Bumiputera itu dengan suatu bentuk fahaman ekonomi Bumiputera yang berteraskan **nilai, akhlak dan integriti**. Melalui PuTERA35, Kerajaan menghamparkan satu pelan komprehensif yang tidak terikat untuk dengan pemikiran lama untuk meningkatkan ekonomi Bumiputera.

PuTERA35 bukan sahaja satu pelan ekonomi eksklusif untuk masyarakat Bumiputera sahaja, sebaliknya pelan ini akan membantu memacu ekonomi majoriti rakyat terbanyak yang terpinggir. Agenda pembangunan Bumiputera ini perlu berteraskan anjakan yang berani dan membawa perubahan yang besar bagi memastikan pembangunan yang lebih adil dan saksama serta dengan penglibatan semua pihak.

Justeru, pendekatan dan kaedah sedia ada perlu dinilai dan dijangka semula bagi membolehkan pencapaian Bumiputera dalam pembangunan sosioekonomi tidak hanya dalam aspek pemilikan, tetapi juga dalam aspek penyertaan dan penguasaan yang lebih bermakna.

Semoga satu dekad yang mendatang ini akan menjelmakan satu landskap baharu buat ekonomi dan taraf kehidupan Bumiputera serta seluruh masyarakat yang selama ini terpinggir akibat amalan-amalan lama. Dengan pelan transformasi ini, masyarakat Bumiputera perlulah keluar dari takuk yang lama dan bangkit menjadi pencipta-pencipta nilai yang baharu di dalam pembangunan ekonomi negara.

Akhirulkalam, saya mengucapkan sekalung penghargaan kepada semua pihak berkepentingan yang terlibat dalam proses penyediaan PuTERA35. Semoga pelan transformasi ini akan menjadi wahana perpaduan negara dan membawa satu nafas baharu kepada ekonomi Bumiputera di negara ini.

ANWAR IBRAHIM

Perdana Menteri

KATA ALUAN YAB TIMBALAN PERDANA MENTERI DAN MENTERI KEMAJUAN DESA DAN WILAYAH

Usaha Kerajaan memperkasakan ekonomi Bumiputera yang telah bermula semenjak Tanah Melayu mencapai kemerdekaan pada tahun 1957, kini diteruskan lagi dengan Pelan Transformasi Ekonomi Bumiputera 2035 (PuTERA35). Pelan yang dirangka ini merupakan agenda pemerkasaaan ekonomi Bumiputera secara menyeluruh bagi tempoh 10 tahun akan datang.

PuTERA35 mengandungi pendekatan baharu dan pendekatan sedia ada yang telah ditambah baik dengan 132 Ikhtiar yang berpaksikan kepada 3 Teras dan 12 Pemacu. Ikhtiar-ikhtiar ini merentasi pelbagai kementerian dan mencakupi semua golongan sasar. Matlamat utama PuTERA35 ialah untuk mempertingkatkan penyertaan Bumiputera dalam sektor ekonomi, memperbaiki taraf hidup dan kesejahteraan ekonomi Bumiputera dan mengurangkan jurang ekonomi antara kaum di Malaysia.

Saya berharap agar PuTERA35 dijadikan rujukan dan panduan utama kepada semua pihak yang terlibat dalam usaha memperkasakan ekonomi Bumiputera Malaysia. Semoga matlamat PuTERA35 untuk mengangkat martabat Bumiputera Malaysia dapat dicapai seperti yang dirangka.

AHMAD ZAHID HAMIDI

Timbalan Perdana Menteri dan Menteri Kemajuan Desa dan Wilayah

KATA ALUAN YB MENTERI EKONOMI

Hala tuju agenda Bumiputera menuntut Kerajaan untuk melihat isu dan cabaran dari sudut pandang yang berbeza bagi menstruktur semula ekonomi serta meningkatkan daya tahan dan daya saing Bumiputera. Sehubungan itu, Pelan Transformasi Ekonomi Bumiputera 2035 (PuTERA35) diperkenalkan bagi melonjakkan pembangunan sosioekonomi Bumiputera. Pelan ini menetapkan sasaran yang lebih menyeluruh dan menggariskan strategi yang pragmatik ke arah peningkatan sosioekonomi Bumiputera, selaras dengan Ekonomi MADANI.

Pembangunan PuTERA35 dengan visi untuk Mengangkat Darjat dan Martabat Bumiputera bertemakan Penyertaan, Pemilikan dan Penguasaan Bumiputera yang Lebih Bermakna. Pelan ini menggariskan tiga teras yang dijaikan dengan Ekonomi MADANI, iaitu Memperkukuh Pasak Ekonomi Negara, Memperkukuh Kerukunan Tatakelola dan Institusi serta Menegakkan Keadilan Sosial. Pelan ini turut mengetengahkan 12 Pemacu sebagai langkah progresif dalam memperkasa Bumiputera, termasuk mempertingkat pembangunan sosioekonomi Orang Asli serta Bumiputera Sabah dan Sarawak. Selain itu, usaha untuk meningkatkan penguasaan ekonomi Bumiputera, daya saing dan penskalaan, pemilikan ekuiti dan penciptaan kekayaan serta membangunkan bakat dan membasmi kemiskinan tegar juga merupakan sebahagian daripada pemacu PuTERA35.

PuTERA35 turut memperincikan 132 ikhtiar yang perlu dilaksana oleh kementerian dan agensi berkaitan, sama ada pada peringkat persekutuan mahupun negeri. Sebanyak 71 ikhtiar adalah untuk memperkukuh pasak ekonomi negara, 20 ikhtiar untuk memperteguh kerukunan tatakelola dan institusi, serta 41 ikhtiar menegakkan keadilan sosial.

PuTERA35 telah menetapkan sembilan sasaran yang merangkumi enam sasaran sedia ada di bawah Rancangan Malaysia Kedua Belas (RMKe-12) dan tiga sasaran baharu bagi mengukur tahap penyertaan, pemilikan dan penguasaan Bumiputera yang lebih jelas. *Dashboard* PuTERA35 telah dibangunkan bagi memudah cara pemantauan pelaksanaan dan penilaian keberhasilan sehingga tahun 2035. Harapan saya agar PuTERA35 ini dapat dihayati dan didukung sebagai agenda nasional oleh semua pihak dan lapisan masyarakat. Semoga PuTERA35 diterima dan menjadi wadah utama dalam mengangkat darjat dan martabat Bumiputera khususnya dan negara amnya.

RAFIZI RAMLI

Menteri Ekonomi

1.0

RINGKASAN EKSEKUTIF

1.0

RINGKASAN EKSEKUTIF

Agenda pemeraksanaan ekonomi Bumiputera akan diteruskan dalam usaha menstruktur semula ekonomi negara menjadi peneraju ekonomi di rantau Asia serta memastikan kehidupan rakyat yang lebih sejahtera. Kerangka Ekonomi MADANI dan Kajian Separuh Penggal (KSP) Rancangan Malaysia Kedua Belas, 2021-2025 (RMKe-12), antaranya telah menetapkan penjarangan strategi dan ikhtiar pemeraksanaan agenda Bumiputera serta penilaian semula pendekatan pengukuran pencapaian Bumiputera dilaksanakan bagi meningkatkan tahap penyertaan serta penguasaan ekonomi Bumiputera.

Pembangunan ekonomi Bumiputera memberi kesan langsung kepada pertumbuhan ekonomi negara. Justeru, Pelan Transformasi Ekonomi Bumiputera 2035 (PuTERA35) dirangka bagi menambah baik agenda pembangunan Bumiputera secara lebih menyeluruh ke arah mengangkat darjat dan martabat Bumiputera. PuTERA35 mempunyai tiga matlamat utama iaitu:

1. Membangunkan Bumiputera yang bercirikan dinamik dan futuristik yang mampu mendepani isu serta cabaran semasa dan yang akan datang;
2. Menetapkan sasaran yang lebih jelas bagi pengukuran tahap penyertaan, pemilikan dan penguasaan ekonomi Bumiputera yang lebih bermakna; dan
3. Membangunkan mekanisme pemantauan yang lebih berkesan melalui penetapan pihak yang bertanggungjawab dalam pelaksanaan setiap ikhtiar.

PuTERA35 merupakan pelan komprehensif merentas lebih satu dekad, yang tidak bersifat eksklusif kepada Bumiputera sahaja, malah turut memberi limpahan manfaat kepada kaum lain. Penyediaan PuTERA35 mengambil kira input daripada Kongres

Ekonomi Bumiputera 2024 (KEB 2024) yang melibatkan usaha bersepadu semua pihak berkepentingan, merangkumi pelbagai peringkat sektor awam, pihak swasta dan pemain industri, akademia, wakil daripada pertubuhan masyarakat sivil (CSO) serta pemimpin masyarakat, termasuk golongan bukan Bumiputera.

PuTERA35 dibangunkan selaras dengan aspirasi Ekonomi MADANI: Memperkasa Rakyat serta diijarkan dengan Agenda Pembangunan Mampan 2030 (Agenda 2030). Selain itu, pelan ini turut mengambil kira trend mega yang dijangka mempengaruhi dunia dan masyarakat pada masa hadapan, seperti perubahan susunan blok ekonomi dan kuasa global; teknologi dan digital; demografi dan kualiti hidup; serta krisis kesihatan planet dan perubahan iklim. Isu dan cabaran domestik turut diambil kira dalam pembangunan kerangka hala tuju PuTERA35 bagi mempersiapkan Bumiputera untuk menyumbang kepada pembangunan negara ke arah mencapai status ekonomi berpendapatan tinggi.

PuTERA35 dibangunkan bagi membuka ruang dan peluang kepada Bumiputera untuk memanfaatkan sektor dan industri yang diberi tumpuan oleh Kerajaan, terutamanya industri *high growth high value* (HGHV) dan berasaskan teknologi termaju. Selain itu, penyertaan Bumiputera dalam aktiviti penyelidikan dan pembangunan inovasi serta sebagai tenaga kerja berkemahiran tinggi dapat ditingkatkan melalui PuTERA35.

Visi PuTERA35 adalah untuk **Mengangkat Darjat dan Martabat Bumiputera** dengan tema **Penyertaan, Pemilikan dan Penguasaan Bumiputera yang Lebih Bermakna**. Tema

ini bertujuan untuk mencipta nilai melalui pendekatan yang lebih produktif dan bersepadu bagi mendorong Bumiputera untuk terus berkembang maju dan memainkan peranan yang lebih signifikan dalam pembangunan sosioekonomi negara. **Tiga Teras, 12 Pemacu dan 132 Ikhtiar** telah digariskan bagi menyokong pencapaian visi PuTERA35.

Tiga teras PuTERA35 adalah **Memperkukuh Pasak Ekonomi Negara; Memperteguh Kerukunan Tatakelola dan Institusi; dan Menegakkan Keadilan Sosial**. Teras

yang berbentuk struktural ini merupakan asas penting kepada kemampunan sosioekonomi, keutuhan tatakelola dan institusi, serta keadilan sosial. Teras ini disokong oleh 12 Pemacu berfungsi sebagai pemangkin strategik kepada pelaksanaan Ikhtiar yang telah dikenal pasti. PuTERA35 memandu hala tuju agenda pemeraksanaan Bumiputera sehingga tahun 2035 melalui pelaksanaan Ikhtiar yang meliputi jangka masa pendek, sederhana dan panjang. Perincian program dan projek bagi setiap Ikhtiar akan disediakan oleh agensi pelaksana berkaitan dan diselaraskan oleh Kementerian yang telah dikenal pasti.

TERAS 1

Memperkukuh Pasak Ekonomi Negara

5

Pemacu

71

Ikhtiar

Lima Pemacu dan 71 Ikhtiar telah dikenal pasti dalam memperkukuh pasak ekonomi melalui penguasaan ekonomi; peningkatan daya saing dan penskalaan; pembangunan bakat dan pemeraksanaan ekosistem pendidikan; penciptaan kekayaan; dan peningkatan pemilikan ekuiti. Setiap pemacu ini dilengkapi dengan ikhtiar dan pelan tindakan yang komprehensif bagi menangani isu dan cabaran utama yang telah dikenal pasti. Pemacu ini berupaya memberikan sumbangan yang signifikan kepada ekonomi negara dan mempertingkatkan daya saing perusahaan Bumiputera pada peringkat global serta memperkukuh penciptaan kekayaan.

TERAS 2

Memperteguh Kerukunan Tatakelola dan Institusi

3

Pemacu

20

Ikhtiar

Tiga Pemacu dan 20 Ikhtiar telah dikenal pasti dalam memperteguh kerukunan tatakelola dan institusi melalui penyampaian perkhidmatan dan tatakelola; penyertaan syarikat swasta, syarikat berkaitan kerajaan (GLC) dan syarikat pelaburan berkaitan kerajaan (GLIC); serta penghayatan dan falsafah Bumiputera. Pemacu ini memainkan peranan penting dalam memperkukuh kerjasama dan keharmonian dalam kalangan semua pihak untuk memastikan keseluruhan ekosistem perniagaan dimanfaatkan bagi menyokong pelaksanaan agenda Bumiputera.

TERAS 3

Menegakkan Keadilan Sosial

4

Pemacu

41

Ikhtiar

Empat Pemacu dan 41 Ikhtiar telah dikenal pasti dalam menegakkan keadilan sosial melalui usaha membasmi kemiskinan tegar; memperkukuh sistem perlindungan sosial; membangunkan sosioekonomi Orang Asli; dan memperkukuh pembangunan Sabah dan Sarawak. Pemacu ini memberi tumpuan untuk mengukuhkan pembangunan wilayah yang lebih seimbang, merapatkan jurang ekonomi dan infrastruktur serta mencapai matlamat pendekatan baharu dalam agenda Bumiputera yang lebih adil, saksama dan inklusif.

PuTERA35 juga menetapkan sembilan sasaran yang merangkumi enam sasaran sedia ada dalam RMKe-12 dan tiga sasaran baharu. Kesemua sasaran ini dikenal pasti sebagai pengukuran kepada pencapaian tiga tema iaitu Penyertaan, Pemilikan dan Penguasaan Bumiputera.

Pelaksanaan PuTERA35 akan dipantau sepenuhnya oleh Majlis Ekonomi Bumiputera (MEB) yang dipengerusikan oleh YAB Perdana Menteri. Pelaporan dan pemantauan secara sistematik dan bersepadu melalui *dashboard* akan membolehkan penilaian

yang lebih menyeluruh serta langkah intervensi dapat diambil dengan segera. Peranan Unit Pemerkasaan Agenda Bumiputera (UPAB) juga akan diperkasa dan diberi tanggungjawab untuk membuat pelaksanaan dan pemantauan Ikhtiar secara rapi pada peringkat kementerian dan agensi.

PuTERA35 yang komprehensif, berani dan berpandangan jauh serta lebih inklusif ini merupakan anjakan besar dalam membawa pembangunan Bumiputera ke arah menjadikan Malaysia sebagai peneraju ekonomi serantau.

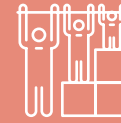
TERAS 1

Memperkuh Pasak Ekonomi Negara

TERAS 2

Memperteguh Kerukunan Tatakelola dan Institusi

TERAS 3

Menegakkan Keadilan Sosial

PEMACU 1

Penguasaan Ekonomi

PEMACU 6

Penyampaian Perkhidmatan dan Tatakelola

PEMACU 9

Pembasmian Kemiskinan Tegar

PEMACU 2

Peningkatan Daya Saing dan Penskalaan

PEMACU 7

Penyertaan Syarikat Swasta, GLC dan GLIC

PEMACU 10

Pengukuhan Sistem Perlindungan Sosial

PEMACU 3

Pembangunan Bakat dan Pemeriksaan Ekosistem Pendidikan

PEMACU 8

Penghayatan Falsafah Bumiputera

PEMACU 11

Pembangunan Sosioekonomi Orang Asli

PEMACU 4

Penciptaan Kekayaan

PEMACU 12

Pengukuhan Pembangunan Sabah dan Sarawak ke arah Keseimbangan Wilayah

PEMACU 5

Peningkatan Pemilikan Ekuiti

71 | Ikhtiar

20 | Ikhtiar

41 | Ikhtiar

2.0

PERSPEKTIF MENYELURUH DI PERINGKAT GLOBAL, SERANTAU DAN NASIONAL

Hala tuju baharu agenda pembangunan Bumiputera menuntut Kerajaan untuk melihat isu dan cabaran dari sudut pandang yang berbeza, sama ada pada peringkat domestik atau global. Pelan Transformasi Ekonomi Bumiputera 2035 (PuTERA35) dibangunkan dengan mengambil kira perubahan semasa dan perspektif menyeluruh yang membentuk struktur sosioekonomi masyarakat dan negara. Pelan tindakan ini dirangka bagi memastikan Ikhtiar dilaksanakan secara berkesan dengan matlamat untuk mengangkat darjat dan martabat Bumiputera.

PuTERA35 juga dibangunkan selaras dengan Matlamat Pembangunan Mampan 2030 (SDG 2030). Selain itu, PuTERA35 turut mengambil kira trend mega yang dijangka mempengaruhi dunia dan masyarakat pada masa hadapan seperti perubahan susunan blok ekonomi dan kuasa global, teknologi dan digital, demografi dan kualiti hidup, serta krisis kesihatan planet dan perubahan iklim.

2.1 MATLAMAT PEMBANGUNAN MAMPAN

SDG 2030 yang dipersetujui pada tahun 2015 di persidangan Agung Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB) berfungsi sebagai kerangka pembangunan negara masa hadapan yang berpaksikan kepada prinsip tiada sesiapa yang tertinggal dan pelaksanaan secara keseluruhan (*whole-of-nation approach*) dengan 17 matlamat yang ingin dicapai menjelang tahun 2030¹. Rangka tindakan SDG 2030 adalah penting bagi sesebuah negara dalam merangka dasar untuk memastikan masa hadapan yang lebih mampan untuk rakyat.

2.1.1 Perspektif Global

Kesemua 193 negara anggota PBB menerima pakai SDG menandakan komitmen sejagat untuk berusaha ke arah masa hadapan yang lebih mampan melalui rancangan pembangunan negara masing-masing. Namun, terdapat beberapa cabaran global seperti konflik geopolitik dan perubahan iklim yang memberi impak kepada ekonomi dunia secara keseluruhan.

2.1.2 Perspektif Serantau

Berdasarkan *The Asia and the Pacific SDG Progress Report 2024*, rantau Asia Pasifik hanya mencapai 17% kemajuan sehingga tahun 2022 berbanding sasaran sekurang-kurangnya 50% matlamat keseluruhan menjelang tahun 2030. Berdasarkan trend kemajuan ini, pencapaian SDG di rantau Asia Pasifik akan mengambil masa yang panjang untuk mencapai unjuran yang disasarkan.

Negara anggota ASEAN telah mencatatkan kemajuan yang ketara dalam pencapaian SDG 2030, terutamanya dalam usaha meningkatkan pendapatan dan peluang ekonomi, termasuk dalam kalangan wanita, serta mengurangkan kemiskinan sejak tahun 2000². Dengan pertumbuhan pendapatan yang berterusan dan usaha dasar yang kukuh, kebanyakan negara anggota ASEAN berada pada landasan yang tepat untuk membasmi kemiskinan mutlak menjelang 2030³.

2.1.3 Perspektif Nasional

Rancangan Malaysia Lima Tahun (RMLT) bermula Rancangan Malaysia Kesebelas, 2016-2020 (RMKe-11) turut memberi penekanan terhadap matlamat SDG 2030. Melalui Rancangan Malaysia Kedua Belas, 2021-2025 (RMKe-12), Malaysia juga telah menetapkan sasaran indikator Matlamat SDG Kebangsaan berdasarkan sembilan inisiatif bagi mempercepat pencapaian SDG. Dalam hubungan ini, Kerajaan telah menubuhkan Pusat SDG Negara (PSN) yang ditempatkan di bawah Kementerian Ekonomi. PSN bertanggungjawab menyelaras pelaksanaan SDG pada peringkat kebangsaan bagi meningkatkan pencapaian SDG negara.

Bagi memastikan pembangunan Bumiputera dapat menyumbang kepada matlamat SDG 2030, PuTERA35 akan memberi fokus kepada ikhtiar untuk mensifarkan kemiskinan tegar, meningkatkan peluang pekerjaan yang bersesuaian dengan pertumbuhan ekonomi, memperluas penerimgunaan pendigitalan, menambah baik sokongan sosial dan meningkatkan akses kepada pendidikan, perumahan, dan perkhidmatan kesihatan yang berkualiti. Ini bagi memastikan semua pihak terutama Bumiputera mendapat manfaat daripada perancangan dan pembangunan negara selaras dengan matlamat SDG.

¹ *United Nations, Sustainable Development Goals* (Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu, 2015) <https://sdgs.un.org/goals>

² ASEAN, *The 2022 ASEAN SDG Snapshot Report* (Persatuan Negara-negara Asia Tenggara (ASEAN), 2022)

³ *International Monetary Fund, ASEAN Progress Towards Sustainable Development Goals and The Role of the IMF* (Tabung Kewangan Antarabangsa (IMF), 2018)

2.2

PERUBAHAN SUSUNAN BLOK EKONOMI

Perubahan susunan blok ekonomi global telah mengurangkan kebergantungan dunia kepada blok barat apabila muncul kuasa besar baharu dari blok timur dan selatan. Perubahan ini telah memberi kesan kepada pertumbuhan ekonomi negara dan mencipta peluang kepelbagaian perdagangan dan pelaburan. Selain itu, proses yang berlaku ini telah membentuk kesepakatan ekonomi yang lebih kukuh pada peringkat serantau. Namun, perubahan ini menuntut negara untuk meningkatkan daya saing, bagi meraih manfaat yang maksimum kepada rakyat. Di samping itu, proses deglobalisasi dijangka mengurangkan kebergantungan kepada perdagangan dan pasaran antarabangsa, memerlukan negara beralih kepada ekonomi yang lebih mandiri.

2.2.1 Perspektif Global

Keluaran dalam negeri kasar (KDNK) global dijangka meningkat pada kadar purata 2.6% setahun bagi tempoh 2024 hingga 2050⁴. Unjuran ini mengambil kira perubahan trend mega yang berlaku pada peringkat global, terutamanya konflik geopolitik yang membentuk blok ekonomi dunia yang baharu.

Perang perdagangan antara China dan Amerika Syarikat,

peperangan di Ukraine dan konflik Israel-Palestin, telah membentuk fragmentasi yang ketara dalam kalangan blok ekonomi dunia⁵. Banyak negara kini bersaing untuk mencipta pengaruh dan membentuk kumpulan ekonomi yang mempunyai kepentingan masing-masing melalui gabungan baharu melibatkan beberapa negara yang memberi impak kepada politik dan sosioekonomi.

Selain itu, pemulihan pasca COVID-19 dan semua cabaran ini menyebabkan sebahagian negara dunia melaksanakan strategi yang mendahulukan sumber tempatan dan mengurangkan kebergantungan kepada sumber luar.

Peningkatan kadar faedah berikutan pelaksanaan dasar monetari yang ketat oleh negara maju telah memberi kesan langsung kepada kadar pertukaran matawang, sekali gus meningkatkan hutang sektor awam, sektor swasta dan isi rumah.

Di samping itu, perjanjian perdagangan bebas (FTA) baharu seperti Perjanjian Komprehensif dan Progresif untuk Perkongsian Trans-Pasifik (CPTPP) turut memainkan peranan penting dalam membentuk perspektif ekonomi global. Pemeteraian CPTPP oleh negara anggota dijangka meningkatkan perdagangan, pelaburan dan pertumbuhan ekonomi, di samping memupuk kerjasama serta integrasi serantau yang lebih kukuh⁶.

2.2.2 Perspektif Serantau

Kadar pertumbuhan purata KDNK bagi negara Asia sedang membangun dijangka meningkat kepada 5.4% pada tahun 2024 berdasarkan unjuran Pusat Pembangunan Pertubuhan Kerjasama

⁴ *United Nations Conference on Trade and Development, Trade and Development Report Update* (Persidangan Bangsa-Bangsa Bersatu mengenai Perdagangan dan Pembangunan (UNCTAD), April 2024)

⁵ *EY-Parthenon, 2024 Geostrategic Outlook: How to Thrive Amid Ongoing Geopolitical Complexity* (EYGM Limited, 2023)

⁶ *IMF World Economic Outlook Database, edisi April 2023 International Monetary Fund, World Economic Outlook: A Rocky Recovery* (Tabung Kewangan Antarabangsa (IMF), April 2023)

dan Pembangunan Ekonomi (OECD). Manakala, pertumbuhan purata KDNK ASEAN diunjur mencecah 4.8% pada tahun 2024, lebih lemah berbanding 3.6% pada tahun 2022, namun menunjukkan daya tahan terhadap rintangan ekonomi global⁷.

Perjanjian Perkongsian Ekonomi Komprehensif Serantau (RCEP) yang melibatkan 10 negara anggota ASEAN dengan China, Jepun, Korea Selatan, Australia dan New Zealand merupakan blok perdagangan terbesar di dunia dari segi saiz ekonomi serta menjadi pusat graviti baharu untuk perdagangan global. Berdasarkan laporan Persidangan PBB mengenai Perdagangan dan Pembangunan (UNCTAD), gabungan RCEP mewakili sekitar 30% daripada KDNK dunia⁸.

2.2.3 ◀ Perspektif Nasional

Penyusunan blok ekonomi akan memberi kesan terhadap pertumbuhan ekonomi Malaysia dalam mencipta pelbagai peluang perdagangan. KDNK Malaysia diunjur meningkat lebih tinggi pada kadar 3.6% setahun berbanding pertumbuhan ekonomi dunia dalam tempoh 2024 hingga 2050.

Malaysia telah menandatangani perjanjian perdagangan CPTPP dan RCEP pada tahun 2022. Melalui CPTPP dan RCEP, Malaysia meraih banyak faedah merentasi pelbagai sektor, termasuk pembuatan, perkhidmatan dan pertanian. CPTPP telah membantu meningkatkan pelaburan langsung asing (FDI) ke dalam negara, dengan FDI Malaysia mencecah RM14.9 bilion pada tahun 2023. Malaysia dijangka menjadi penerima terbesar daripada perjanjian tersebut dengan menikmati unjuran nilai peningkatan eksport sebanyak USD200 juta dalam tempoh 20 tahun⁹.

Sehubungan itu, Bumiputera harus mengambil manfaat daripada peluang perdagangan dan ekonomi baharu yang wujud daripada perubahan susunan blok ekonomi dan perjanjian perdagangan baharu. PuTERA35 perlu terarah untuk mempersiapkan Bumiputera agar kekal berdaya saing. Ini termasuk usaha untuk menaik taraf produk dan proses bagi memenuhi piawaian perdagangan, di samping meningkatkan pelaburan dalam penyelidikan, pembangunan, pengkomersialan dan inovasi (R&D&C&I), transformasi digital, dan modal insan untuk memenuhi keperluan pasaran global.

⁷ Organisation for Economic Co-operation and Development, *Economic Outlook for Southeast Asia, China and India 2023: Reviving Tourism Post-Pandemic* (Pertubuhan Kerjasama dan Pembangunan Ekonomi (OECD), 2023)

⁸ United Nations Conference on Trade and Development, *A New Centre of Gravity: The Regional Comprehensive Economic Partnership and its trade effects* (Persidangan Bangsa-Bangsa Bersatu mengenai Perdagangan dan Pembangunan (UNCTAD), 2021)

⁹ Ibid

2.3

PERUBAHAN TEKNOLOGI DAN DIGITAL MASA HADAPAN

Perubahan teknologi global akan terus mengubah gaya hidup manusia. Kemajuan dalam pengkomputeran awan; analitis data raya; kecerdasan buatan (AI) serta robotik dan genomik termaju telah mempercepat perubahan dan kebangkitan ekonomi berasaskan digital di seluruh dunia. Pertumbuhan eksponen teknologi dan transformasi digital oleh negara peneraju teknologi menuntut tindakan pantas oleh negara pengguna dalam pelaksanaan anjakan besar, terutama dalam industri yang berasaskan teknologi dan digital. Ini bagi memastikan jurang digital dengan negara maju dapat dirapatkan.

2.3.1 Perspektif Global

Perubahan teknologi global menuntut hampir semua negara beralih kepada automasi dan mekanisasi dalam semua sektor. Perubahan teknologi ini akan turut meningkatkan penerimgunaan teknologi termaju, R&D&C&I, dan kemunculan jenis pekerjaan baharu. Pada tahun 2022, ekonomi digital menyumbang lebih daripada 15% kepada KDNK global dan 74% daripada perusahaan *unicorn* global¹⁰.

2.3.2 Perspektif Serantau

Ekonomi berasaskan internet di Asia Tenggara kekal berdaya tahan pada tahun 2020, dengan lonjakan kepada USD170 bilion nilai dagangan kasar (GMV). Sektor e-Dagang merupakan pemacu pertumbuhan terbesar dengan GMV berjumlah USD120 bilion pada tahun 2021 berbanding USD74 bilion pada 2020, dan dijangka akan terus meningkat sehingga tahun 2025¹¹. Peningkatan ini disebabkan oleh pertambahan bilangan individu yang membuat pembelian secara dalam talian buat kali pertama, dan nilai pembelian yang lebih besar bagi setiap

¹⁰ Zia Hayat, *Digital trust: How to unleash the trillion-dollar opportunity for our global economy* (Forum Ekonomi Dunia (WEF), 17 August 2022)

¹¹ Aadarsh Bajjal et al., *e-Conomy SEA 2021: Roaring 20s: The SEA Digital Decade* (Google, Temasek, and Bain & Company, 2021)

pembeli¹². Pada tahun 2021, China menjadi negara pertama yang mencatat jumlah tempahan e-dagang melebihi tanda aras 50%.

2.3.3 ◀ Perspektif Nasional

Berdasarkan kedudukan Daya Saing Digital Dunia 2023, Malaysia menduduki tempat ke-33 dalam kalangan 64 ekonomi global. Kedudukan ini menunjukkan terdapat bidang keutamaan yang perlu ditambah baik, terutamanya dari aspek kesediaan masa depan¹³. Rangka Tindakan

(*Blueprint*) Ekonomi Digital Malaysia telah menggariskan keperluan untuk mengukuhkan pembangunan bakat, meningkatkan penggunaan teknologi digital, mengamalkan pemikiran yang mengutamakan pendigitalan, dan melakukan pembaharuan dalam struktur kawal selia untuk memudahkan lagi operasi perniagaan di peringkat nasional dan sub-nasional.

Perkembangan pesat teknologi yang didorong oleh penerimgunaan yang tinggi akibat pandemik mewujudkan cabaran dalam menyesuaikan keperluan kemahiran, mengawal kemajuan teknologi, serta mengimbangi kesan sosial. Dalam hubungan ini, antara kesan yang perlu ditangani dalam pelaksanaan hala tuju bagi Bumiputera adalah keperluan untuk menyediakan kemahiran baharu, potensi kehilangan pekerjaan dan adaptasi penggunaan teknologi dalam perniagaan.

¹² World Economic Forum, *Future of Consumption in Fast-Growth Consumer Markets: ASEAN* (Forum Ekonomi Dunia (WEF), 2020)

¹³ IMD, *World Digital Competitiveness Ranking* (IMD, 2023)

▶ 2.4

PERUBAHAN DEMOGRAFI DAN KUALITI HIDUP

Landskap global sedang melalui fasa polikrisis yang memberi kesan kepada demografi dan kualiti hidup masyarakat, termasuk krisis ekonomi dan kesihatan, konflik geopolitik dan bencana alam. Ini menuntut penyelesaian inovatif bagi memastikan daya tahan sosioekonomi masyarakat dan kemakmuran negara.

▶ 2.4.1 ◀ Perspektif Global

Peningkatan dalam populasi menua dunia menjadi cabaran utama pada peringkat global. Menurut laporan PBB, populasi dunia akan mencapai 9.7 bilion pada tahun 2050 berbanding 7.6 bilion pada tahun 2010.¹⁴ Populasi berusia 65 tahun dan ke atas pula dijangka mencapai 16% pada tahun 2050 berbanding 10% pada tahun 2022¹⁵.

Dalam aspek perbandaran, tarikan migrasi ke bandar berlaku disebabkan oleh kewujudan banyak peluang pekerjaan, prospek pendidikan yang baik, kemudahan pengangkutan yang maju serta perkhidmatan penjagaan kesihatan yang boleh dipercayai dan tersedia. Bank Dunia melaporkan

bahawa menjelang tahun 2050, hampir 7 daripada 10 orang akan tinggal di bandar, dengan lebih 80% daripada KDNK global akan dijana di kawasan bandar¹⁶.

Peningkatan populasi bandar yang drastik memberi tekanan kepada tadbir urus dan sumber serta mengubah struktur masyarakat dengan ketara jika tiada pelan jangka masa panjang tersedia.

▶ 2.4.2 ◀ Perspektif Serantau

Negara Asia Timur dan Asia Tenggara sedang mengalami perubahan demografi yang besar, termasuk penurunan kadar kelahiran dan peningkatan jangka hayat penduduk. Kadar pertumbuhan telah menurun sejak 1980an, dan jumlah penduduk dijangka menurun menjelang tahun 2040, iaitu penurunan lebih awal berbanding wilayah lain. Oleh itu, menjelang tahun 2060, sebahagian besar negara di rantau ini dijangka menjadi negara tua, iaitu kira-kira 40% daripada jumlah populasi berusia 65 tahun dan ke atas¹⁷.

Penduduk bandar di Asia telah meningkat kepada 56% pada 2015 berbanding kurang daripada 20% pada 1950 berikutan kelebihan tahap ekonomi yang lebih baik daripada kawasan luar bandar di Asia¹⁸. Rantau Asia dijangka terus mengalami migrasi penduduk ke bandar besar atau dikenali sebagai megapolis, seperti Shanghai, Beijing, Tokyo, Seoul, Bangkok dan Jakarta.

¹⁴ United Nations, *Global Issues: Population* (Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu, 2023)

¹⁵ Department of Economic and Social Affairs, *World Population Prospects 2022* (Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu, 2022)

¹⁶ World Bank Group, *Urban Development* (Kumpulan Bank Dunia, 2023)

¹⁷ Department of Economic and Social Affairs, *World Population Prospects 2019* (Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu, 2019)

¹⁸ Dr Keiichiro Oizumi, *Mega Trends in East Asia – What's Happening? What'll Happen?* (Universiti Sains Malaysia, May 2016)

2.4.3 ◀ Perspektif Nasional

Penduduk di Malaysia meningkat pada kadar 2.1% pada tahun 2023, lebih perlahan berbanding 2.6% pada tahun 1971, berikutan beberapa faktor seperti kadar kesuburan, jangka hayat dan migrasi penduduk¹⁹.

Malaysia akan menjadi negara tua menjelang tahun 2044 apabila 14% daripada populasi negara ini terdiri daripada mereka yang berumur 65 tahun ke atas. Keadaan ini memberi cabaran kepada Malaysia, terutama komitmen fiskal, pasaran buruh, kestabilan pendapatan dan sistem kesihatan awam²⁰.

Perbandaran yang inklusif meliputi pusat ekonomi mendorong penghijrahan ke kawasan bandar yang sekaligus meningkatkan kualiti hidup. Kadar perbandaran meningkat kepada 75.1% pada tahun 2020 dan dijangka mencapai 84% menjelang 2040²¹.

Semua pihak perlu dipersiapkan untuk memainkan peranan masing-masing dalam usaha menangani cabaran polikrisis yang mengakibatkan perubahan demografi dan kualiti hidup masyarakat. Antara langkah yang perlu diberi tumpuan termasuk mempertingkatkan pendidikan berterusan, latihan kemahiran, penggunaan teknologi dan automasi serta menambah baik perlindungan sosial dan penjagaan jangka panjang.

¹⁹ Jabatan Perangkaan Malaysia, Populasi Penduduk Malaysia (Jabatan Perangkaan Malaysia (DOSM), 2023)

²⁰ Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (KWSP) di Persidangan Kesejahteraan Sosial Antarabangsa Ke-11 2024

²¹ *Malaysia Population Research Hub, Penduduk bandar dijangka meningkat 84 peratus menjelang 2040* (Lembaga Penduduk dan Pembangunan Keluarga Negara, 2022)

2.5

KRISIS KESIHATAN PLANET

Perubahan iklim merupakan antara trend mega paling kritikal yang mempengaruhi kehidupan seharian masyarakat pada masa kini dan masa hadapan. Peningkatan suhu 1°C telah berlaku tiga hingga empat kali sejak sedekad yang lalu dijangka berterusan dalam beberapa dekad mendatang²². Kesannya, dianggarkan seramai 200 juta penempatan semula penduduk berlaku berikutan peningkatan paras laut, banjir dan kemarau²³.

2.5.1 ◀ Perspektif Global

Menurut Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO), perubahan iklim menyumbang secara langsung kepada kecemasan kemanusiaan termasuk, gelombang haba, kebakaran hutan, banjir, ribut tropika serta taufan yang semakin meningkat pada skala dan frekuensi yang membimbangkan²⁴. Kajian menunjukkan bahawa 3.6 bilion individu kini tinggal di kawasan yang sangat rentan kepada perubahan iklim²⁵. Unjuran bagi tahun 2030 sehingga tahun 2050 menjangkakan perubahan iklim akan mengakibatkan kira-kira 250,000 kematian setiap tahun berpunca daripada

kekurangan makanan dan nutrisi, penyakit malaria, cirit-birit dan tekanan haba. Selain itu, beban kos kesihatan secara langsung dianggarkan antara USD2 bilion sehingga USD4 bilion setiap tahun menjelang tahun 2030²⁶.

Negara membangun yang tidak mempunyai infrastruktur kesihatan yang mencukupi akan berhadapan dengan ketidakmampuan untuk mengendalikan krisis akibat perubahan cuaca. Selain itu, menurut laporan Bank Dunia, dianggarkan lebih daripada 130 juta individu yang tinggal di negara paling rentan akan terjebak dalam kemiskinan ekstrem akibat perubahan iklim menjelang tahun 2030 sekiranya tiada sebarang langkah mitigasi diambil²⁷.

Perubahan iklim dijangka menyumbang kepada peningkatan kos sara hidup, krisis makanan, air dan tenaga, serta gangguan rantai bekalan. Oleh itu, pengurangan pelepasan gas rumah kaca (GHG) melalui penggunaan tenaga secara berhemah dalam pengangkutan dan pengeluaran makanan boleh memberi manfaat yang sangat besar kepada kehidupan.

2.5.2 ◀ Perspektif Serantau

Asia sebagai rantau yang paling pesat berkembang di dunia, bukan sahaja mempunyai permintaan tertinggi untuk sumber semula jadi tetapi juga menghadapi risiko paling besar berikutan kemerosotan alam sekitar dan perubahan iklim. Rantau Asia dijangka mengalami kesan penurunan KDNK sebanyak 26.5% menjelang tahun 2048 berikutan perubahan iklim²⁸.

²² United Nations Development Programme, *Pursuing the 1.5°C Limit: Benefits & Opportunities* (Program Pembangunan Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (UNDP), 2016)

²³ Bank Dunia

²⁴ World Health Organization, *Climate Change* (Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO), 2023)

²⁵ Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), *Summary for Policymakers in Climate Change 2022*

²⁶ Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO)

²⁷ *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*, IPCC

²⁸ Organisasi Meteorologi Dunia (WMO)

Melalui Kenyataan Bersama ASEAN Mengenai Perubahan Iklim (AJSCC) COP28, Negara Anggota ASEAN komited untuk mengawal perubahan iklim. AJSCC menggariskan sokongan yang dipertingkatkan untuk negara membangun dalam usaha mitigasi, penyesuaian kewangan dan teknologi yang selaras dengan matlamat Perjanjian Paris. Persetujuan bersama ini membolehkan Negara Anggota ASEAN mendapat manfaat daripada perkongsian sumber, pengetahuan dan teknologi.

Sehubungan itu, dianggarkan sebanyak USD29.4 trilion pelaburan diperlukan bagi tujuan peralihan tenaga rendah karbon bagi Negara Anggota ASEAN. Negara Anggota kini semakin giat mengusahakan projek tenaga solar, angin dan hidro serta meneroka inisiatif seperti penetapan harga karbon, pelaburan hijau, dan pengeluaran hidrogen, di samping meningkatkan ketersambungan serantau untuk perdagangan tenaga mampan²⁹.

2.5.3 ◀ Perspektif Nasional

Malaysia telah melancarkan fasa pertama Pelan Hala Tuju Peralihan Tenaga Negara (NETR), dengan memperkenalkan 10 inisiatif pemangkin utama yang akan membuka peluang pelaburan peralihan tenaga bernilai RM435 bilion hingga RM1.85 trilion menjelang tahun 2050. Jumlah pelaburan fasa pertama bernilai RM25 bilion dijangka membuka kira-kira 23,000 pekerjaan berimpak tinggi dan berkualiti tinggi selain mengurangkan pelepasan GHG bersamaan 10,000 gigagram karbon dioksida setahun.

Selain itu, Malaysia sedang memuktamadkan strategi jangka masa panjang pembangunan rendah karbon (*Long-Term Low Emissions Development Strategies - LT-LEDS*) dan *Nationally Determined Contributions (NDC)*, yang akan menjadi garis panduan komprehensif ke arah mencapai aspirasi pelepasan karbon sifar bersih (*net zero*) seawal tahun 2050.

Krisis kesihatan planet yang semakin meruncing akan menjadi ancaman besar kepada generasi akan datang termasuk Bumiputera sekiranya tindakan pemuliharaan dan pemulihan tidak diambil. Sehubungan itu, perancangan pembangunan Bumiputera harus memberi tumpuan kepada industri berasaskan peralihan tenaga dan sumber asli bernilai tinggi sebagai sumber pertumbuhan baharu yang juga dapat melindungi dan memelihara kesihatan planet.

²⁹ ASEAN Climate & Energy Insight Q4/2023: COP 28 Special Edition by ASEAN Climate & Energy Project (ACCEPT II)

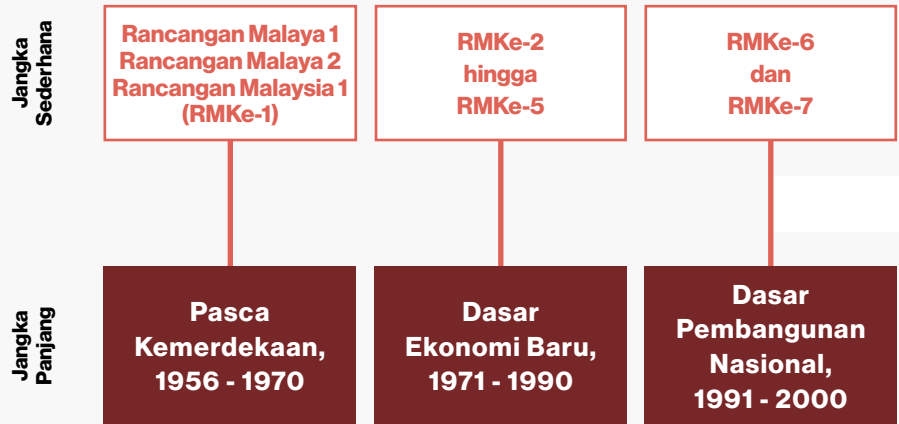
2.6

DASAR PEMBANGUNAN NEGARA DAN AGENDA PEMBANGUNAN BUMIPUTERA

Kerajaan telah merangka pelbagai dasar pembangunan negara dalam usaha memperkasa agenda Bumiputera seperti yang dijelaskan dalam Rajah 1. Agenda pembangunan Bumiputera sepanjang enam (6) dekad yang lalu memberi tumpuan kepada aspek pembasmian kemiskinan dan penyusunan semula masyarakat; menangani kesenjangan pendapatan; pemilikan ekuiti dan hartanah dan peningkatan daya saing perusahaan Bumiputera. Namun, masih terdapat pelbagai isu struktur seperti jurang pendapatan dan kekayaan antara etnik yang semakin melebar; status sosioekonomi Bumiputera yang masih terperangkap dalam kelas menengah dan sederhana; dan penyertaan Bumiputera yang tertumpu dalam aktiviti ekonomi yang mempunyai nilai ditambah yang rendah.

Rajah 1:

Agenda pembangunan Bumiputera yang berkaitan dengan Dasar Utama Negara

FOKUS UTAMA PEMBANGUNAN BUMIPUTERA

Isu Struktur

Kadar kemiskinan tinggi dan pengenalan kaum mengikut fungsi ekonomi

Penyertaan Bumiputera dalam aktiviti ekonomi yang rendah

Inisiatif

- Meningkatkan pemilikan ekuiti Bumiputera
- Mewujudkan Masyarakat Perdagangan dan Perindustrian Bumiputera (MPPB)
- Menubuhkan FIC
- Menumpukan kepada pertanian dan pembuatan

- Melaksanakan program penswastaaan
- Meningkatkan tabungan melalui pengukuhan peranan PNB
- Menumpukan kepada industri berat dan pertanian berskala besar

Ketidakseimbangan sosial, ekonomi dan wilayah

- Memperkasa peranan institusi Bumiputera termasuk PKEN
- Meningkatkan penyertaan Bumiputera dalam pekerjaan profesional
- Meliberalisasi garis panduan FIC
- Menumpukan kepada sektor perkhidmatan

Perangkap pendapatan sederhana

- Meningkatkan pendapatan rakyat
- Memperluas peluang pekerjaan berpendapatan tinggi
- Menumpukan kepada pertanian moden dan pembuatan bernilai tinggi

Jurang pendapatan dan kekayaan melebar

- Memperkukuh pembangunan inklusif dan mampan
- Merapatkan jurang antara kumpulan pendapatan etnik, wilayah dan rangkaian bekalan

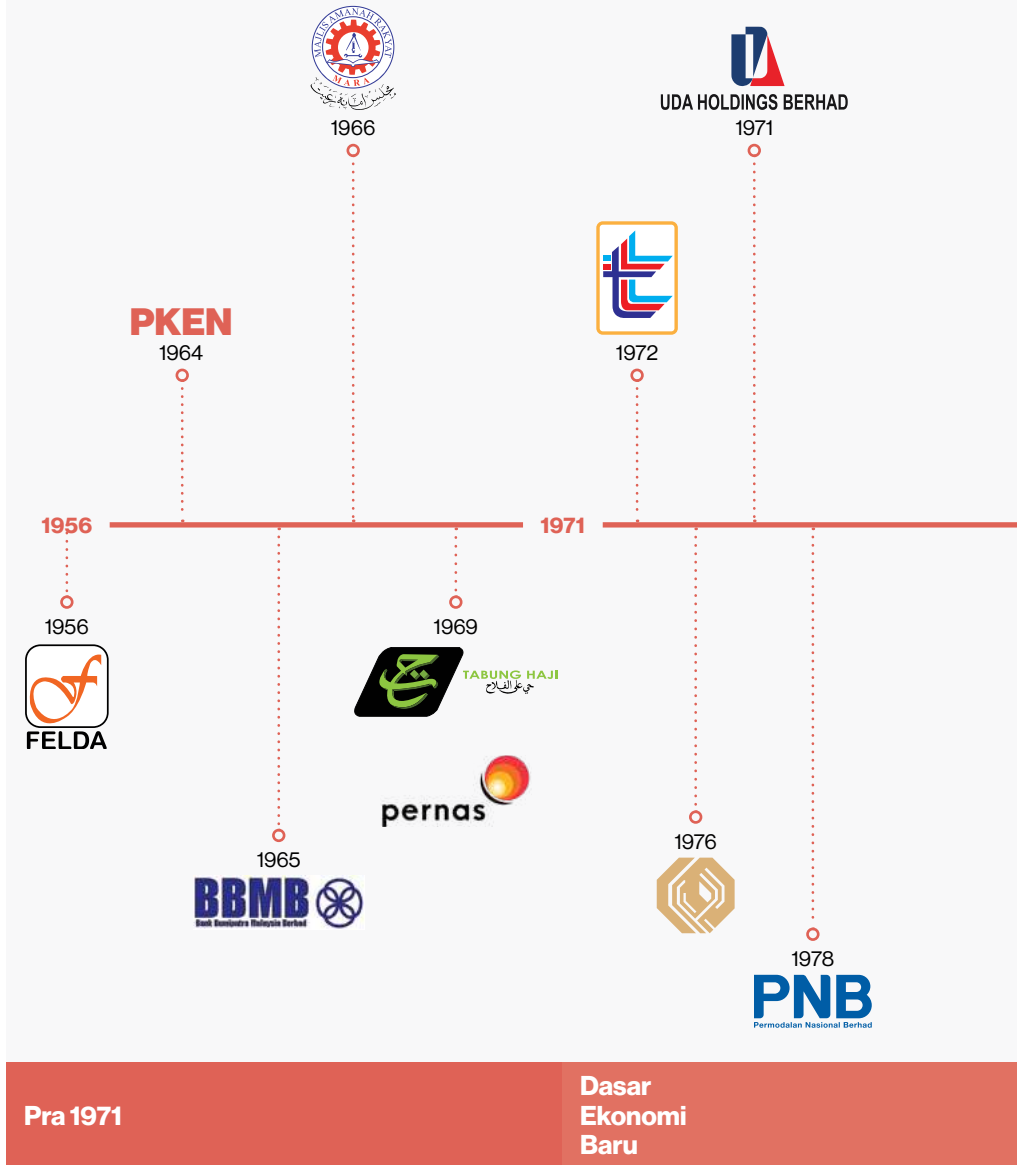
Tatakelola & keadilan sosial yang masih lemah

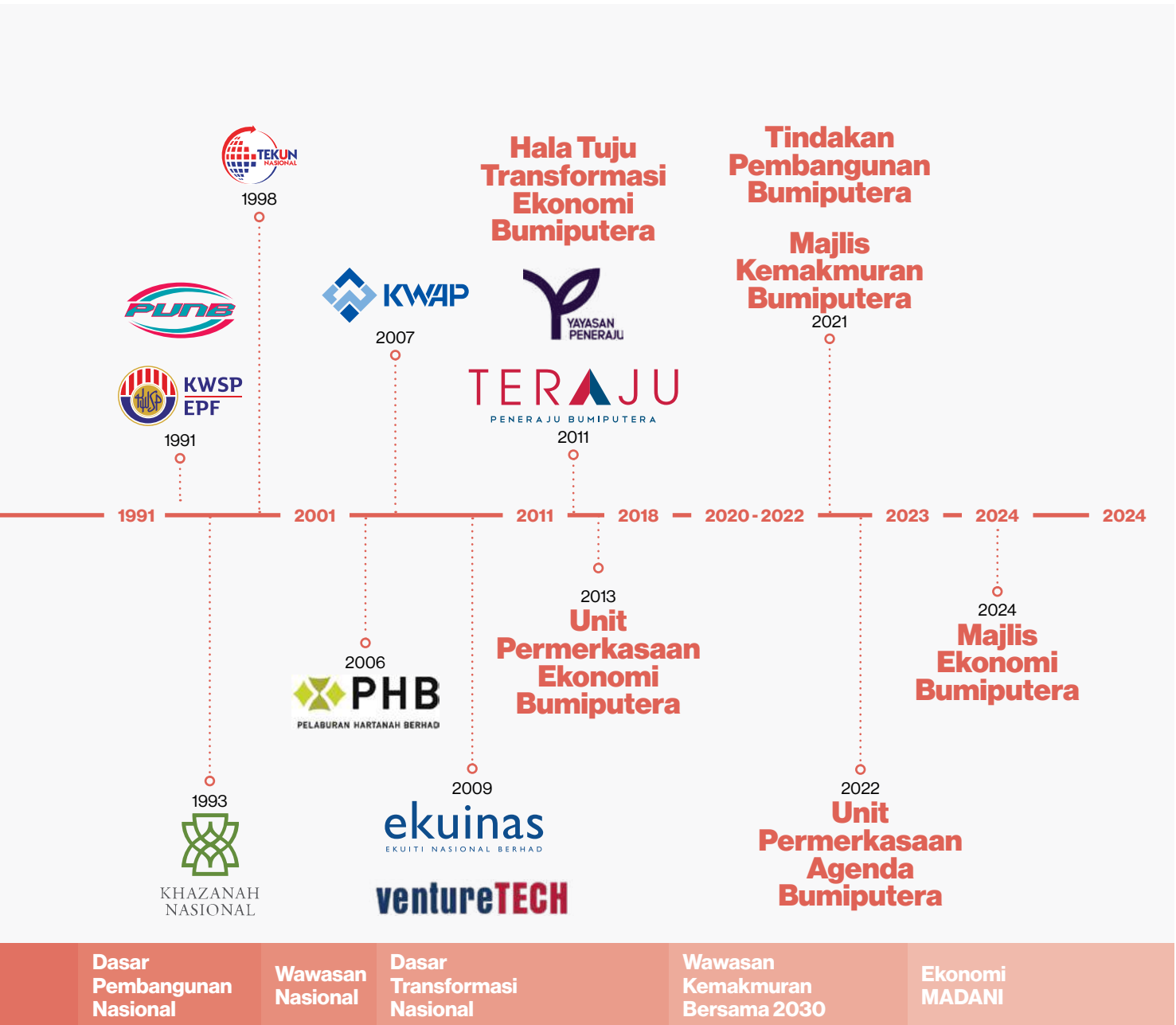
- Menggalakkan syarikat pemula dan PMKS Bumiputera menceburi bidang pertumbuhan baharu

Kerajaan telah mewujudkan pelbagai agensi yang bertanggungjawab untuk menyokong agenda pembangunan Bumiputera, seperti dalam Rajah 2. Sebanyak sembilan agensi mandat Bumiputera ditubuhkan khusus untuk memperkasa agenda pembangunan Bumiputera iaitu Perbadanan Kemajuan Ekonomi Negeri (PKEN), Majlis Amanah Rakyat (MARA), Urban Development Authority (UDA) Holdings, Perbadanan Usahawan Nasional Berhad (PUNB), Pelaburan Hartanah Berhad (PHB), Ekuiti Nasional Berhad (EKUINAS), VentureTECH, Unit Peneraju Agenda Bumiputera (TERAJU), dan Yayasan Peneraju (YP). Di samping itu, agensi seperti Permodalan Nasional Berhad (PNB), Lembaga Tabung Angkatan Tentera (LTAT) dan Perbadanan Nasional Berhad (Pernas) turut berperanan menyokong agenda pembangunan Bumiputera.

Namun, beberapa isu berkaitan tatakelola yang lemah serta mekanisme penyampaian yang kurang berkesan telah mengakibatkan ketirisan dan sasaran tidak tercapai. Pelaksanaan program secara silo yang tidak berdasarkan mandat asal serta ketiadaan pemantauan yang terselaras menyebabkan berlakunya pertindihan peranan dan ketidakcekapan pengurusan sumber.

Rajah 2:
Penubuhan Agensi yang turut menyokong Agenda pembangunan Bumiputera

2.7

KERANGKA EKONOMI MADANI

Ekonomi MADANI: Memperkasa Rakyat merupakan wadah untuk mengangkat semula darjat dan martabat negara. Kerangka ini meletakkan dua tumpuan utama iaitu menstruktur semula ekonomi ke arah Malaysia sebagai peneraju ekonomi Asia serta memberi limpahan hasil kepada rakyat untuk menikmati kehidupan yang lebih berkualiti seperti yang ditunjukkan dalam Rajah 3.

Rajah 3: Kerangka Ekonomi MADANI

EKONOMI MADANI: MEMPERKASA RAKYAT

Menaikkan Siling Peneraju Ekonomi Asia

- Destinasi Pelaburan Berdaya Saing & Bertaraf Global
- Industri Berteraskan Digital & Inovasi
- Peneraju Ekonomi Islam Global
- Jaguh PMKS Serantau
- Keterjaminan & Kemampunan Ekonomi

Untuk berjaya memerlukan pendekatan seluruh Malaysia (Rakyat, Kerajaan & Industri)

Dengan semangat
perpaduan

Tatakelola yang baik
(membangkitkan rasuah)

Sistem penyampaian awam
yang tangkas & kolaboratif

Menaikkan Lantai Peningkatan Darjat Hidup Rakyat

- Pekerjaan Bermakna & Berpendapatan Tinggi
- Keterangkuman & Kesaksamaan Peluang
- Akses Sejagat Pendidikan & Kesihatan
- Kemudahan Asas Bertaraf Dunia
- Perlindungan Sosial untuk Semua

Malaysia Berasaskan Nilai MADANI

(Kemampunan, Kesejahteraan, Daya Cipta, Nilai Hormat, Keyakinan & Ihsan)

Kerangka Ekonomi MADANI ini menjadi asas dalam perancangan pelan pembangunan Bumiputera ke arah mengangkat darjat dan martabat Bumiputera bagi mencapai masyarakat yang adil, saksama dan inklusif.

▶ 2.8

KEDUDUKAN SEMASA EKONOMI MALAYSIA

Struktur ekonomi Malaysia telah melalui pelbagai fasa perubahan melalui pelaksanaan dasar dan strategi yang pragmatik. Bermula daripada sebuah ekonomi yang berasaskan komoditi, negara beralih kepada ekonomi yang bertumpu kepada pembuatan dan perkhidmatan. Ekonomi Malaysia telah mencatatkan kadar pertumbuhan purata hampir 6% setahun sejak tahun 1970, walaupun berhadapan dengan pelbagai krisis ekonomi. Bagi tempoh 2021-2023, KDNK telah berkembang sebanyak 5.2% setahun dan dijangka mencapai sasaran Kajian Separuh Penggal (KSP), RMKe-12, iaitu 5% hingga 6%.

Pertumbuhan dalam separuh pertama RMKe-12 diterajui oleh peningkatan produktiviti buruh dan aktiviti sektor swasta. Pelaburan swasta meningkat sebanyak 4.8% setahun, disokong oleh perolehan jentera dan peralatan (M&E). Selain itu, sektor luar turut menyokong prestasi yang baik ini dengan meneruskanimbangan perdagangan positif dicatat semenjak tahun 1998. Eksport kasar berkembang sebanyak 13.2% setahun dipacu oleh sektor barangan pembuatan dan perlombongan, manakala import kasar pula meningkat sebanyak 14.8% setahun berikutan permintaan yang lebih tinggi terhadap barang pengantara.

Sektor perkhidmatan dan pembuatan kekal sebagai sumber utama pertumbuhan. Sektor perkhidmatan berkembang sebanyak 6.1% setahun, disokong oleh aktiviti berkaitan pengguna, manakala sektor pembuatan meningkat sebanyak 6.0% setahun, didorong oleh permintaan yang kukuh untuk produk elektrik dan elektronik (E&E). Pertumbuhan sektor pembinaan, pertanian dan perlombongan juga kekal positif dalam tempoh tersebut.

Berdasarkan pertumbuhan yang dicatat, pendapatan negara kasar (PNK) per kapita meningkat kepada RM53,026 (AS\$11,628) pada tahun 2023, berbanding RM42,838 (AS\$10,191) pada tahun 2020. Walau bagaimanapun, masih terdapat jurang sebanyak 17% daripada nilai ambang pendapatan untuk mencapai status negara berpendapatan tinggi. Semua negeri telah mencatatkan pertumbuhan positif berbanding penguncupan pada tahun 2020 dengan negeri Pulau Pinang, Selangor dan Pahang mencatat pertumbuhan melebihi KDNK nasional.

Pertumbuhan produktiviti buruh bagi setiap pekerja pula berkembang sebanyak 2.8% setahun kepada RM96,780 pada tahun 2023 berbanding RM89,179 pada tahun 2020. Bahagian pampasan pekerja (CE) daripada KDNK telah menunjukkan perkembangan positif dengan mencatatkan pertumbuhan sebanyak 4.4% setahun dalam tempoh tiga tahun terakhir berbanding tempoh sebelum COVID-19.

Pendapatan purata bulanan isi rumah mencatatkan peningkatan kepada RM8,479 pada tahun 2022, iaitu lebih tinggi berbanding RM7,089 yang dicapai pada tahun 2020. Peningkatan pendapatan ini disokong oleh pelaksanaan pelbagai dasar Kerajaan untuk memulih dan menjana semula ekonomi selepas pandemik COVID-19. Selain itu, Indeks Kesejahteraan Rakyat meningkat 1.8% setahun dalam tempoh 2021 hingga 2022, lebih baik berbanding pencapaian dalam tempoh 2018-2019 iaitu sebanyak 0.5% setahun.

2.9

SEKTOR BERPOTENSI

Reformasi struktur ekonomi sedang giat dilaksanakan bagi mempercepat peralihan Malaysia ke arah menjadi sebuah negara berpendapatan tinggi. Sektor dan industri baharu yang mempunyai nilai ditambah yang tinggi, termasuk industri HGHV dan yang berimpak tinggi telah dikenal pasti dalam memacu ekonomi negara. Bumiputera boleh memanfaatkan peluang yang wujud melalui tumpuan dan penekanan yang

diberikan oleh Kerajaan bagi pembangunan sektor dan industri seperti ditunjukkan dalam Rajah 4. Industri ini dikenal pasti berdasarkan potensi Bumiputera dalam menjana aktiviti bernilai ditambah tinggi; penggunaan teknologi termaju; penyelidikan dan pembangunan inovasi; dan pekerjaan berkemahiran tinggi yang menyumbang kepada peningkatan penyertaan serta penglibatan Bumiputera dalam industri HGHV.

Rajah 4: Sektor berpotensi Bumiputera

<p>01</p> 	<p>02</p> 	<p>03</p> 	<p>04</p> 	<p>05</p> 	<p>06</p>
<p>Industri HGHV Berasaskan Peralihan Tenaga</p>	<p>Industri HGHV Berasaskan Teknologi dan Digital</p>	<p>Industri HGHV E&E Bernilai Tinggi</p>	<p>Industri HGHV Pertanian dan Industri Asas Tani</p>	<p>Industri HGHV Nadir Bumi</p>	<p>Industri Halal dan Makanan</p>
<p>07</p> 	<p>08</p> 	<p>09</p> 	<p>10</p> 	<p>11</p> 	
<p>Industri Perkhidmatan Profesional Berteraskan Kewangan Islam</p>	<p>Industri Logistik</p>	<p>Industri Pelancongan</p>	<p>Industri Khidmat Jagaan</p>	<p>Industri Modal Teroka dan Ekuiti Persendirian</p>	

3.0

KEDUDUKAN SEMASA SOSIOEKONOMI BUMIPUTERA

Kedudukan sosioekonomi Bumiputera selepas enam dekad pelaksanaan agenda pembangunan telah menunjukkan kemajuan dalam pelbagai aspek termasuk pembangunan bakat dan penyertaan dalam guna tenaga, peningkatan pendapatan, serta pemilikan dan penguasaan kekayaan. Selain itu, taraf hidup masyarakat Orang Asli serta Bumiputera di Sabah dan Sarawak turut menunjukkan peningkatan.

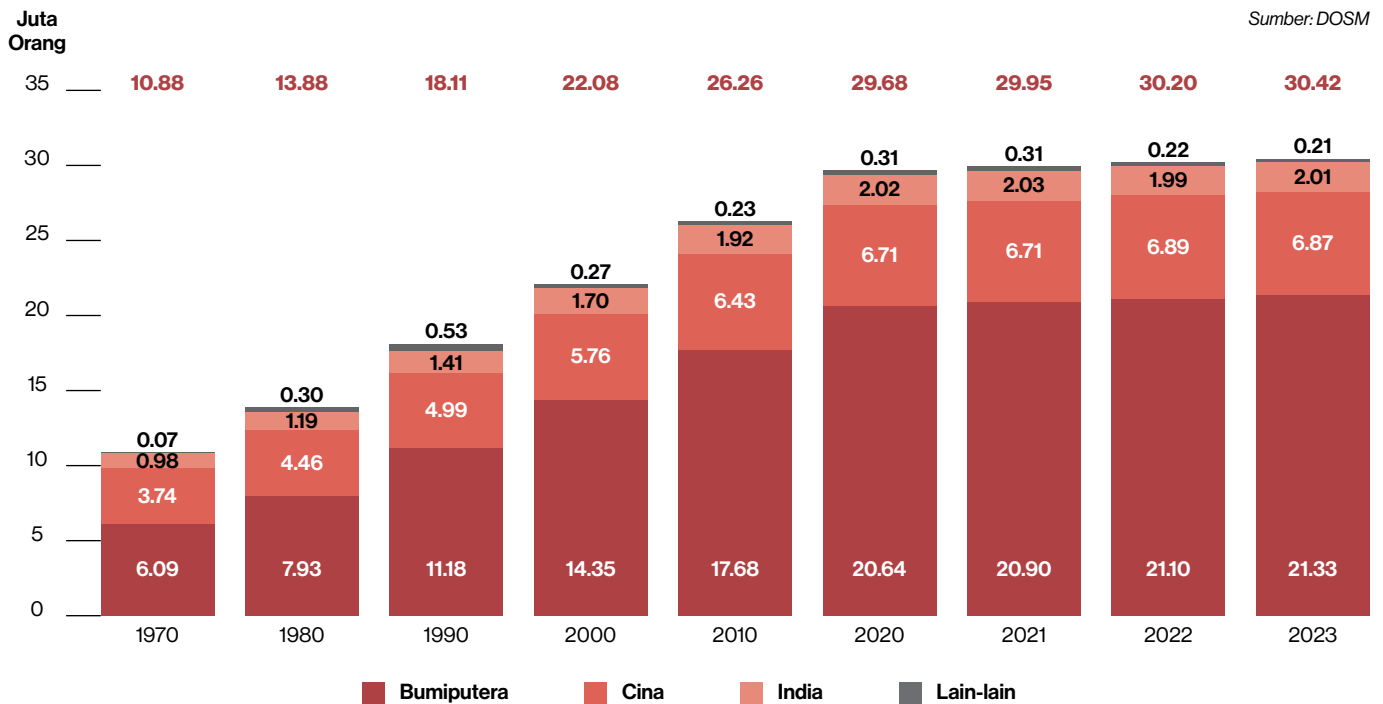
3.1

DEMOGRAFI BUMIPUTERA

Berdasarkan 30.4 juta warganegara Malaysia mengikut kumpulan etnik pada tahun 2023, Bumiputera kekal sebagai kumpulan penduduk majoriti dengan anggaran 21.3 juta atau 70.1%, seperti yang ditunjukkan dalam Rajah 5. Daripada jumlah Bumiputera

ini, sebanyak 22% adalah Bumiputera Sabah dan Sarawak serta Orang Asli³⁰. Dari segi penempatan pula, sebanyak 47.6% atau 10.15 juta Bumiputera menetap di bandar pada tahun 2023 berbanding hanya 26.7% atau 2.8 juta orang pada tahun 1970³¹.

Rajah 5: Jumlah Penduduk mengikut Kumpulan Etnik, 1970 - 2023

³⁰ Statistik Bumiputera 2023, Jabatan Perangkaan Malaysia (DOSM)

³¹ Laporan Rancangan Malaysia Kedua, 1971-1975 (RMKe-2)

▶ 3.2

PEMBANGUNAN BAKAT DAN PENYERTAAN BUMIPUTERA DALAM TENAGA BURUH

Berdasarkan Laporan Survei Tenaga Buruh (LFS) tahun 2022, kadar penyertaan tenaga buruh (KPTB) Bumiputera adalah sebanyak 67.1% meningkat berbanding 65.8% pada tahun 2021, seperti ditunjukkan dalam Jadual 1. Manakala dari segi jantina, KPTB Bumiputera bagi lelaki adalah 80.0% berbanding 78.9% dan bagi perempuan 54.1% berbanding 52.6% dalam tempoh yang sama.

Dalam aspek pengangguran pula, bilangan Bumiputera yang menganggur adalah paling tinggi, iaitu seramai 387,800 orang atau 61.5% daripada jumlah keseluruhan 630,400 orang yang menganggur. Sebanyak 70.8% Bumiputera yang menganggur adalah daripada kumpulan umur antara 15 hingga 30 tahun, iaitu seramai 274,690 orang. Kadar pengangguran Bumiputera adalah 4.0%, iaitu lebih tinggi daripada kadar pengangguran nasional.

Jadual 1: Penyertaan Tenaga Buruh Bumiputera, 2022

TENAGA BURUH BUMIPUTERA	PENDUDUK (JUTA)	PERATUS
Penduduk Umur Bekerja Bumiputera	14.34	68.54%
(Keseluruhan)	(20.92)	
Tenaga Buruh Bumiputera	9.63	67.91%
(Keseluruhan)	(14.18)	
Kadar Penyertaan Tenaga Buruh Bumiputera		67.10%
(Keseluruhan)		(67.80%)
Bumiputera yang Bekerja	9.23	67.82%
(Keseluruhan)	(13.61)	69.64%
Bumiputera yang Menganggur	0.39	
(Keseluruhan)	(0.56)	
Kadar Pengangguran Bumiputera		4.0%
(Keseluruhan)		(3.9%)

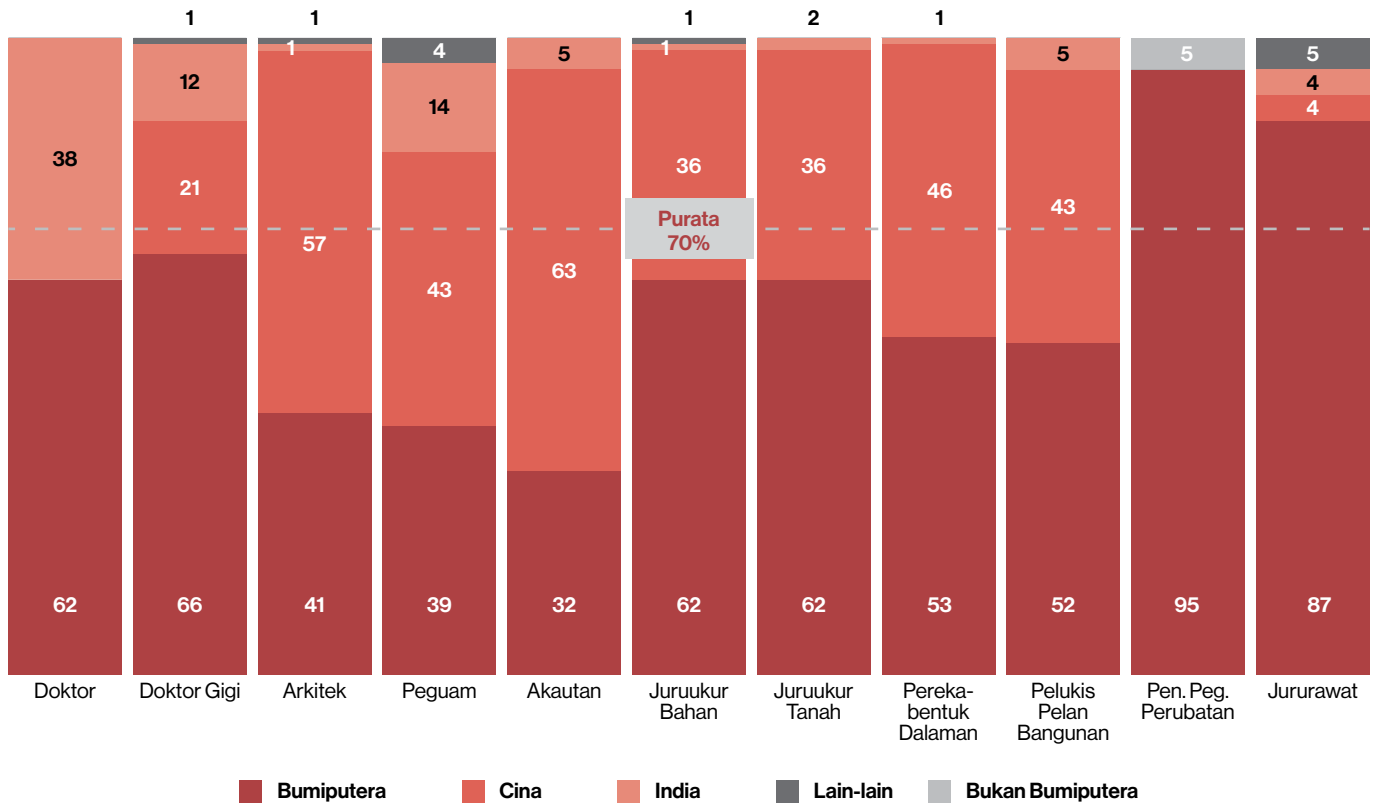
Sumber: DOSM

Sebahagian besar tenaga kerja Bumiputera masih dalam kategori bukan mahir iaitu sebanyak 62.2% merupakan pekerja separuh mahir, dan 8.7% pekerja berkemahiran rendah. Hanya 2.7 juta atau 29.1% pekerja mahir Bumiputera yang bekerja sebagai pengurus, profesional serta juruteknik dan profesional bersekutu, berbanding jumlah keseluruhan 9.25 juta Bumiputera yang bekerja.³²

DEB yang diperkenalkan oleh Kerajaan antaranya telah berjaya meningkatkan bilangan profesional Bumiputera dalam pelbagai bidang termasuk bidang perubatan, perundangan, kejuruteraan, perakaunan dan sebagainya. Namun, penyertaan Bumiputera berbanding etnik lain dalam beberapa pekerjaan profesional masih berada di bawah tahap yang disasarkan berdasarkan komposisi kaum termasuk arkitek 44.8%, peguam 38.9% dan akauntan 32.2%, seperti ditunjukkan dalam Rajah 6.

Rajah 6: Jumlah Profesional mengikut Etnik (%), 2022-2023

Sumber: DOSM

³² Laporan Survei Tenaga Buruh (LFS) 2022

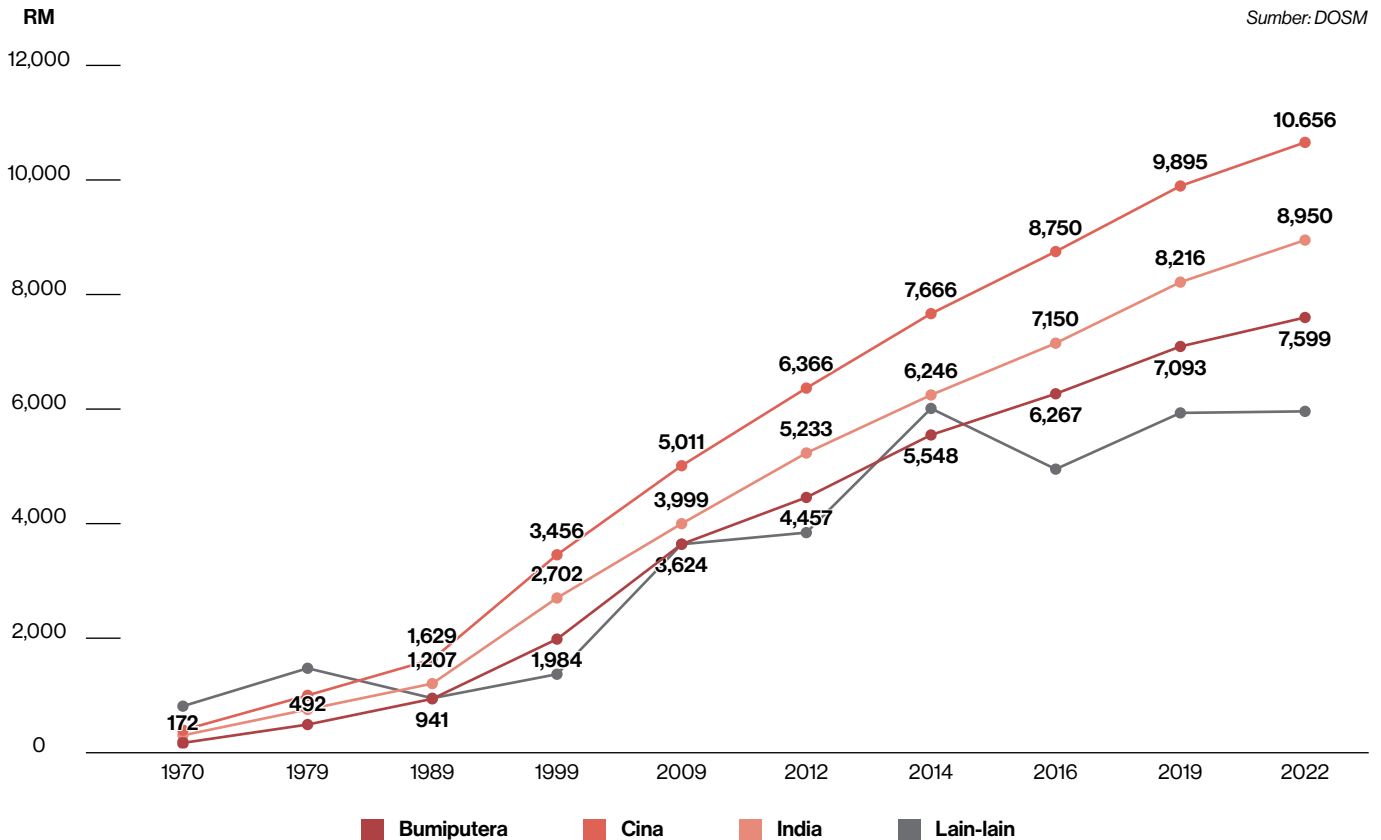
3.3

PERTUMBUHAN PENDAPATAN BULANAN ISI RUMAH

Pendapatan Bumiputera telah menunjukkan peningkatan lebih daripada 40 kali ganda dalam tempoh tahun 1970 hingga tahun 2022. Pendapatan isi rumah kasar bulanan purata mengikut

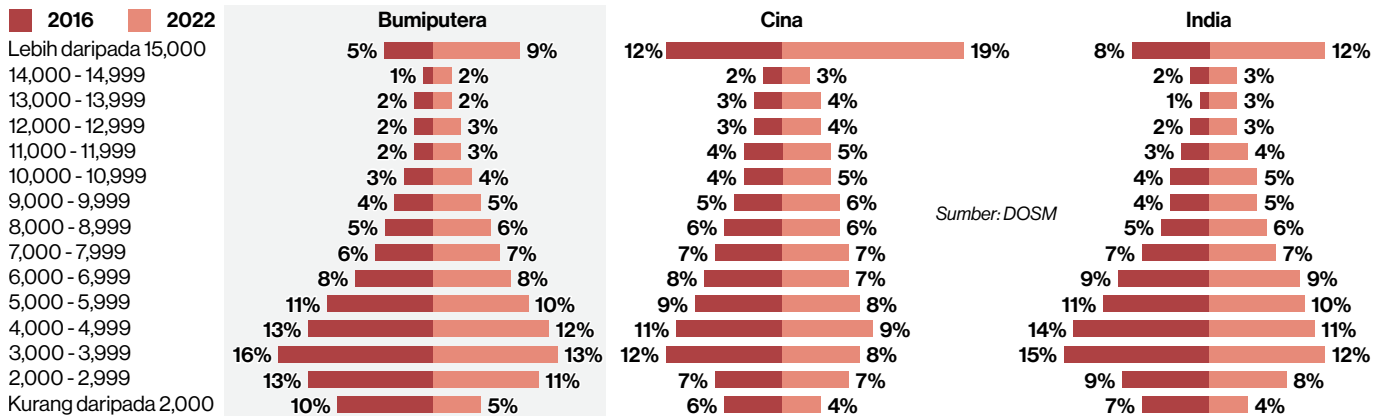
pekerjaan ketua isi rumah Bumiputera pada tahun 2022 adalah sebanyak RM7,599 berbanding RM172 pada tahun 1970, seperti ditunjukkan dalam Rajah 7.

Rajah 7: Pendapatan Isi Rumah Kasar Bulanan Purata mengikut Pekerjaan Ketua Isi Rumah dan Kumpulan Etnik, 1970 – 2022

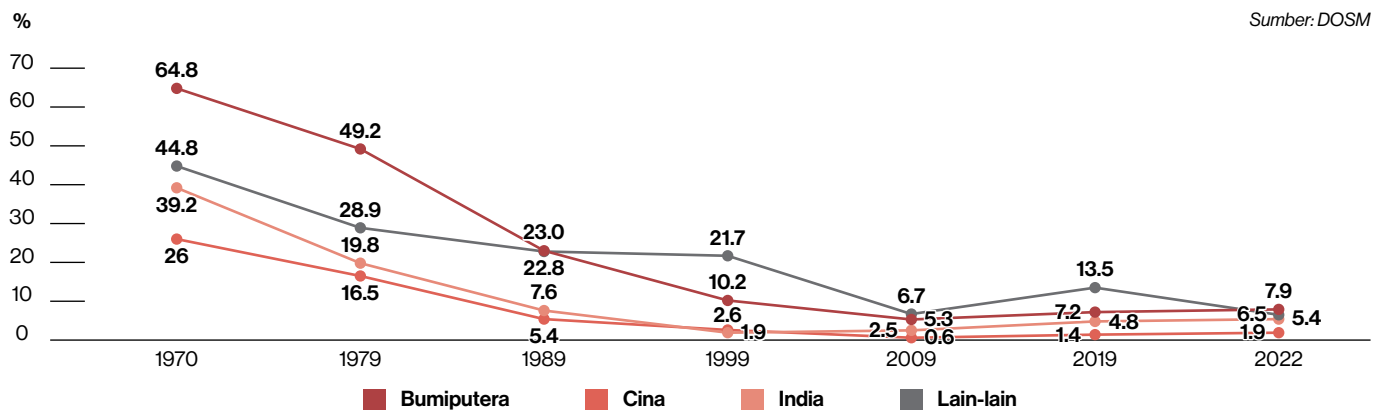
Pendapatan isi rumah kasar bulanan penengah Bumiputera mengikut pekerjaan ketua isi rumah adalah RM5,793 pada tahun 2022. Pendapatan penengah bulanan Bumiputera direkodkan lebih rendah berbanding paras nasional RM6,338, manakala India RM6,627 dan Cina RM8,167. Berdasarkan agihan isi rumah mengikut kumpulan pendapatan, lebih 50% isi rumah Bumiputera berada di bawah pendapatan bulanan purata RM6,000 berbanding India 45% dan Cina 36%, seperti yang ditunjukkan dalam Rajah 8.

Rajah 8: Agihan Pendapatan Isi Rumah Mengikut Etnik (RM), 2016 dan 2022

Insiden Kemiskinan Mutlak bagi Bumiputera menunjukkan penurunan yang drastik sejak tahun 1970 daripada 64.8% kepada 7.9% pada tahun 2022, seperti ditunjukkan dalam Rajah 9.

Rajah 9: Insiden Kemiskinan Mutlak Mengikut Kumpulan Etnik Ketua Isi Rumah, 1970 – 2022

3.4

PEMILIKAN DAN PENGUASAAN KEKAYAAN: ASET KEWANGAN DAN ASET BUKAN KEWANGAN

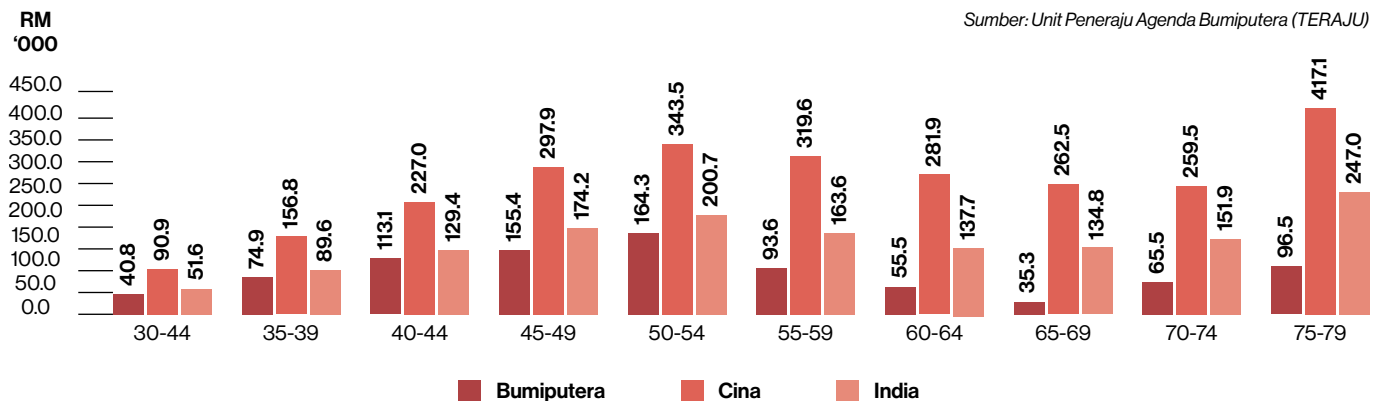
Pemilikan ekuiti korporat Bumiputera dalam tempoh enam dekad yang lalu menunjukkan prestasi yang tidak konsisten dengan peratusan pada tahun 2020 adalah 18.4%. Pemilikan ekuiti korporat Bumiputera adalah termasuk pegangan oleh individu dan agensi mandat Bumiputera yang terpilih. Pemilikan nomini menunjukkan peningkatan yang ketara mencecah 15.3% pada tahun 2020. Sehingga April 2024, tiada peruntukan perundangan bagi mewajibkan pengisytiharan oleh pemunya benefisial (*beneficial ownership*) bagi pemilikan ekuiti di Suruhanjaya Syarikat Malaysia (SSM) dan Bursa Malaysia.

Dari segi penyertaan Bumiputera dalam syarikat tersenarai

awam, Bumiputera hanya mewakili 7% daripada syarikat tersenarai awam sehingga tahun 2022 dengan hanya 62 syarikat dikuasai oleh Bumiputera daripada 945 syarikat yang tersenarai dalam Bursa Malaysia. Selain itu, jumlah pemegang akaun Sistem Depositori Pusat (CDS) dalam kalangan Bumiputera berada pada kadar hanya 30% hingga 40% berbanding keseluruhan³³.

Dalam aspek simpanan untuk persaraan, caruman Bumiputera melalui Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (KWSP) mencatatkan purata yang rendah walaupun memiliki jumlah ahli yang lebih tinggi. Purata simpanan KWSP setiap ahli mengikut etnik adalah seperti yang ditunjukkan dalam Rajah 10³⁴.

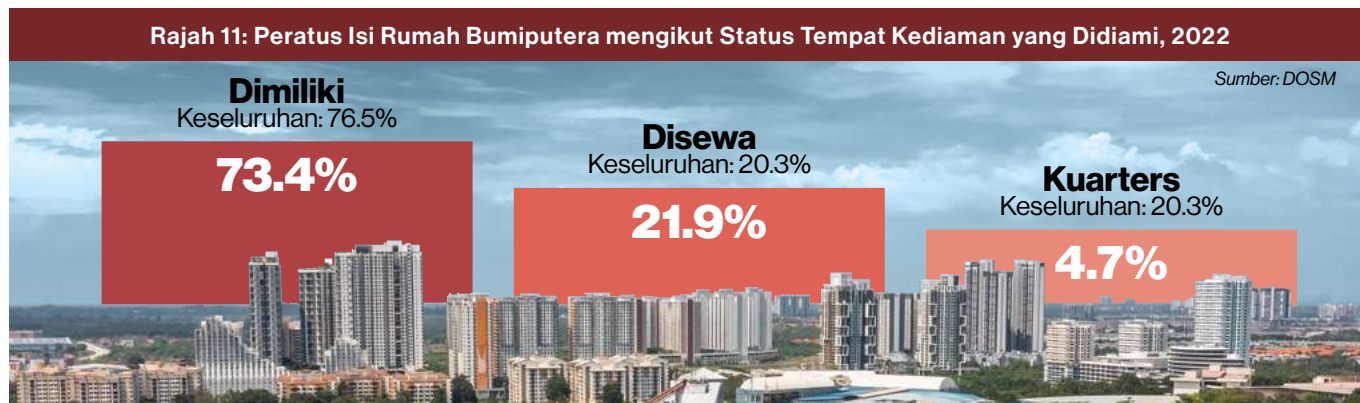
Rajah 10: Purata Simpanan KWSP Setiap Ahli mengikut Etnik sehingga Jun 2021

³³ Bursa Malaysia

³⁴ Kajian "Tabung Persaraan Bagi Golongan Bumiputera: Adakah mencukupi?", 2022, Unit Peneraju Agenda Bumiputera (TERAJU)

Dalam aspek aset bukan kewangan, pemilikan kediaman Bumiputera berada pada kadar 73.4%, berbanding purata nasional sebanyak 76.5% pada tahun 2022, seperti ditunjukkan dalam Rajah 11.

Bagi aspek transaksi hartanah, Bumiputera mencatatkan bilangan transaksi yang tinggi dalam pasaran hartanah kediaman di kedua-dua pasaran primer dan sekunder. Walau bagaimanapun, nilai pasaran bagi setiap transaksi tersebut adalah rendah berbanding hartanah perdagangan dan industri, seperti ditunjukkan dalam Jadual 2.

Jadual 2: Hartanah Komersial Bumiputera mengikut Pasaran Primer dan Pasaran Sekunder, 2022

PERKARA	PASARAN PRIMER		PASARAN SEKUNDER		
	BUMIPUTERA	KESELURUHAN	BUMIPUTERA	KESELURUHAN	
 KEDIAMAN	Nilai (RM bilion)	10.65	21.31	24.05	72.97
	Transaksi	30,635	48,441	41,633	91,318
 PERDAGANGAN	Nilai (RM bilion)	0.54	3.88	1.54	28.73
	Transaksi	789	4,483	1,376	14,230
 INDUSTRI	Nilai (RM bilion)	0.01	1.31	0.14	19.85
	Transaksi	8	420	59	3,315

Sumber: Data transaksi Hartanah NAPIC

Walaupun bilangan transaksi Tanah Rizab Melayu (TRM) meningkat daripada tahun 2019 hingga tahun 2022, namun purata nilai hartanah menunjukkan trend berkurangan. Trend yang berbeza dapat dilihat daripada transaksi tanah selain daripada TRM yang menunjukkan nilai purata yang semakin meningkat, seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 3.

Jadual 3: Data Transaksi Hartanah oleh Bumiputera Melayu (NAPIC), 2022

SEMENANJUNG MALAYSIA	RIZAB MELAYU		SELAIN RIZAB MELAYU	
	BILANGAN	NILAI (RM BILION)	BILANGAN	NILAI (RM BILION)
2019	31,809	4.60	145,579	79.75
2020	32,564	5.15	135,043	74.62
2021	30,829	5.12	152,493	96.52
2022	32,787	5.05	152,956	98.14
H1 2023	19,654	2.89	68,657	41.21
JUMLAH	147,643	22.81	654,728	390.24

*Data tidak termasuk Melaka dan Pulau Pinang

Sumber: Data transaksi Hartanah NAPIC

3.5

PENYERTAAN BUMIPUTERA DALAM EKONOMI

Bilangan PMKS Bumiputera kekal rendah walaupun terdapat usaha bersepadu untuk mendorong penyertaan Bumiputera dalam sektor ekonomi. Pada tahun 2015, PMKS Bumiputera hanya mewakili 39.1%, iaitu 354,704 daripada 907,200 perusahaan, dan tertumpu dalam sektor perkhidmatan seperti ditunjukkan dalam Jadual 4. Daripada jumlah itu, 83.5% PMKS Bumiputera dikategorikan sebagai perusahaan mikro yang membekalkan produk dan perkhidmatan bernilai ditambah rendah³⁵.

SEKTOR	PMKS			BILANGAN PMKS	BESAR	JUMLAH PERUSAHAAN	PERATUSAN KESELURUHAN SEKTOR EKONOMI
	MIKRO	KECIL	SEDERHANA				
Pertanian	1,520	519	189	2,228	799	3,027	0.62
Perlombongan & Pengkuaran	98	102	30	230	45	275	0.06
Pembuatan	11,385	4,642	311	16,338	161	16,499	4.61
Pembinaan	10,853	6,511	1,382	18,746	445	19,191	5.29
Perkhidmatan	272,365	41,636	3,161	317,162	1,709	318,871	89.42
JUMLAH PENYERTAAN PERUSAHAAN BUMIPUTERA DALAM KESELURUHAN SEKTOR EKONOMI	296,221	53,410	5,073	354,704	3,159	357,863	100

Sumber: SME Corp Malaysia

³⁵ Perbadanan Perusahaan Kecil dan Sederhana Malaysia (SME Corp. Malaysia), 2015

▶ 3.6

KEDUDUKAN SOSIOEKONOMI ORANG ASLI

Berdasarkan Perlembagaan Malaysia di bawah Perkara 160(2), Orang Asli adalah merujuk kepada Orang Asli Semenanjung Tanah Melayu. Sehingga Disember 2023, terdapat seramai 215,215 Orang Asli di Semenanjung Malaysia, seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 5.

Jadual 5: Jumlah Orang Asli mengikut Negeri, 2023

NEGERI	JUMLAH
Pahang	80,620
Perak	61,589
Selangor	21,691
Kelantan	18,900
Johor	16,524
Negeri Sembilan	12,477
Melaka	2,033
Terengganu	1,050
Kedah	331
JUMLAH	215,215

Sumber: Data Jabatan Kemajuan Orang Asli (JAKOA)

Daripada jumlah ini, 54.9% adalah kumpulan etnik Senoi, 42.1% kumpulan etnik Melayu Proto dan 3.0% adalah kumpulan etnik Negrito. Orang Asli dewasa yang berumur antara 18 hingga 59 tahun adalah sebanyak 62.1%, manakala 6.9% adalah dalam kalangan warga emas yang berumur melebihi 60 tahun. Kebanyakan pekerjaan masyarakat Orang Asli adalah berasaskan alam sekitar atau terlibat dalam kegiatan ekonomi sara diri seperti pertanian sara hidup, memburu, menangkap ikan dan mengumpul hasil hutan³⁶.

³⁶ Jabatan Kemajuan Orang Asli (JAKOA)

3.7

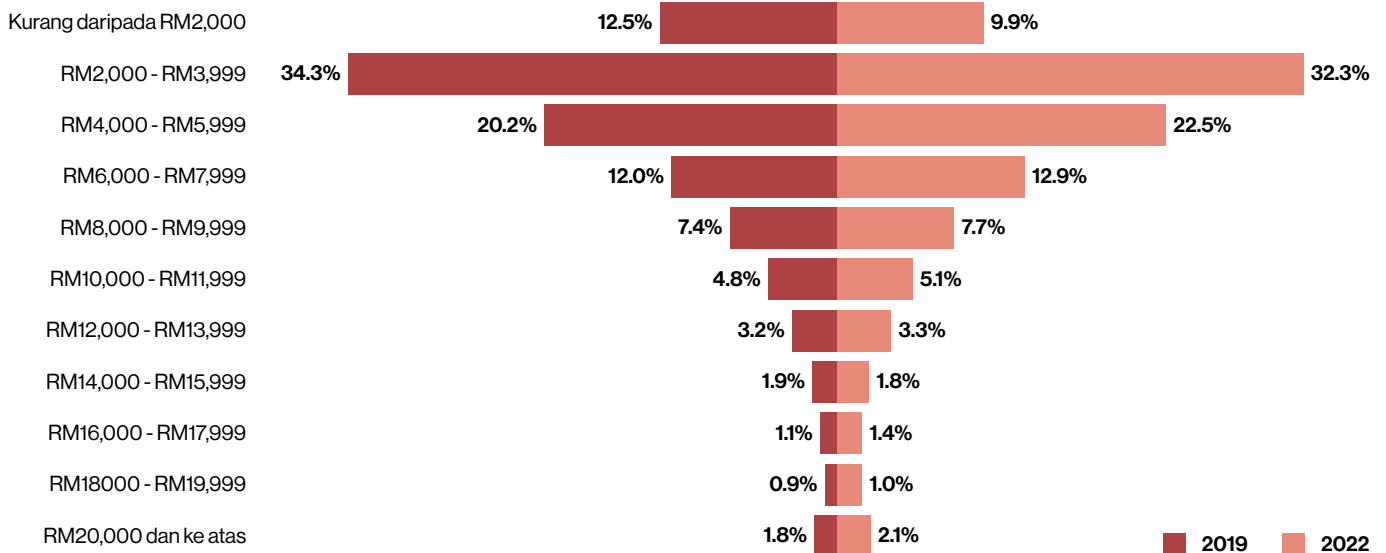
KEDUDUKAN SOSIOEKONOMI SABAH DAN SARAWAK

Sabah dan Sarawak merupakan antara negeri terbesar di Malaysia. Kedua-dua negeri ini merupakan antara enam negeri penyumbang utama kepada KDNK negara, dengan sumbangan sebanyak hampir 15% pada tahun 2023.

Berdasarkan statistik pada tahun 2022, Sabah mempunyai populasi Bumiputera sebanyak 88.9% daripada 3.14 juta jumlah penduduknya. Kadazan-Dusun adalah etnik Bumiputera terbesar di Sabah yang membentuk 30% daripada keseluruhan jumlah penduduk.

Berdasarkan Laporan Sosioekonomi Sabah 2022 oleh DOSM, sebanyak 32.3% Bumiputera Sabah berada dalam kelas pendapatan RM2,000 hingga RM3,999 sebulan, seperti ditunjukkan dalam Rajah 12. Pendapatan isi rumah bulanan penengah di Sabah adalah sebanyak RM4,577, manakala pendapatan isi rumah bulanan purata adalah sebanyak RM6,171. Pendapatan penengah ini menunjukkan peningkatan sebanyak 2.6% setahun pada tahun 2022 berbanding 1% pada tahun 2019.

Rajah 12: Peratusan Isi Rumah mengikut Kelas Pendapatan Isi Rumah Kasar, Sabah, 2019 & 2022 (RM)

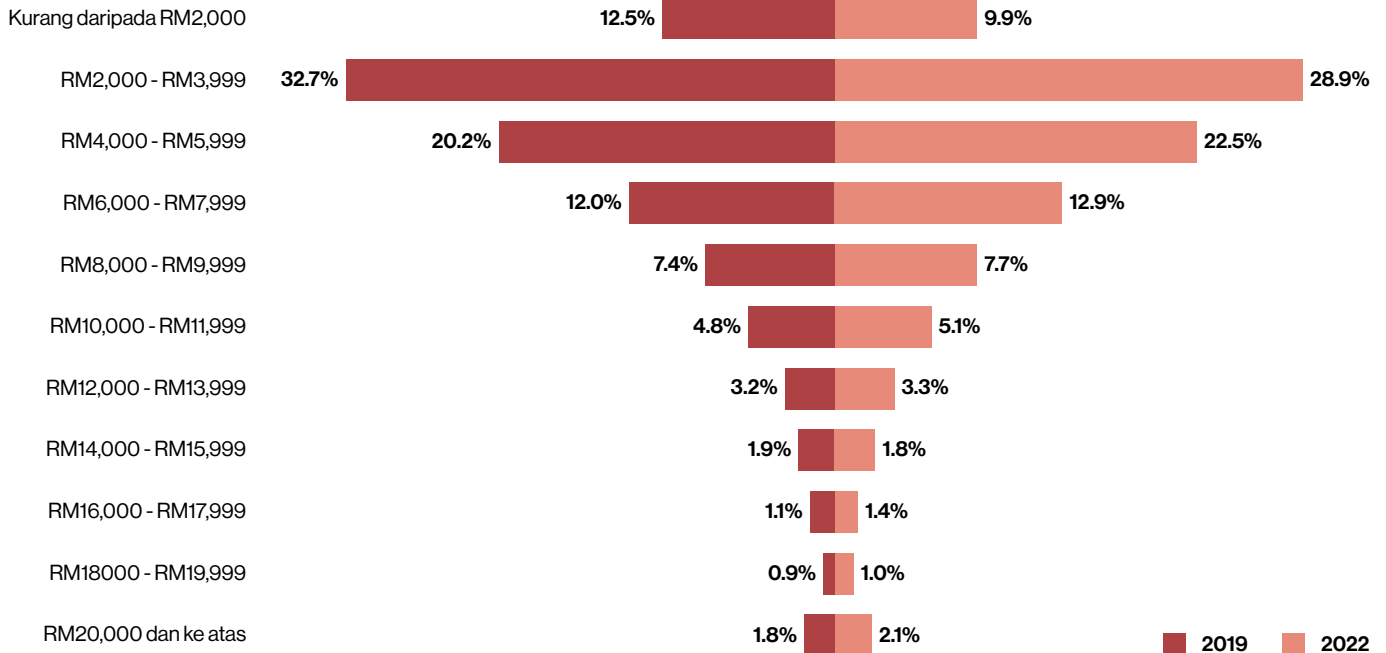

Sumber: DOSM

Sarawak mempunyai populasi Bumiputera sebanyak 75.9% daripada 2.47 juta jumlah penduduknya. Berdasarkan Laporan Sosioekonomi Sarawak 2022 oleh DOSM, sebanyak 37.6% isi

rumah di Sarawak masih berpendapatan di bawah RM4,000. Sebanyak 28.9% berada dalam kelas pendapatan RM2,000 hingga RM3,999 sebulan, seperti ditunjukkan dalam Rajah 13.

Rajah 13: Peratusan Isi Rumah mengikut Kelas Pendapatan Isi Rumah Kasar, Sarawak, 2019 & 2022 (RM)

Sumber: DOSM

Dalam aspek guna tenaga, peratusan tenaga buruh Bumiputera di Sabah pada tahun 2022 adalah 54.3% dan Sarawak sebanyak 67.0%. Sabah merekodkan peratusan pengangguran tertinggi di Malaysia pada kadar 7.5% pada tahun 2022, dengan majoriti yang menganggur adalah dalam kalangan Bumiputera. Kadar pengangguran di Sarawak adalah lebih rendah berbanding di Sabah, iaitu sebanyak 3.7%. Penyertaan Bumiputera Sabah dan Sarawak dalam tenaga kerja profesional adalah kurang daripada 2.0% berbanding pada peringkat nasional. Jumlah Bumiputera dalam kalangan profesional berdaftar di negeri masing-masing

untuk profesion arkitek adalah sebanyak 16.7% di Sabah dan 15.2% di Sarawak. Bagi profesion peguam pula adalah sebanyak 49.7% di Sabah dan 13.2% di Sarawak, manakala profesion akauntan adalah sebanyak 37.6% di Sabah dan 20.0% di Sarawak.

Bumiputera di Sabah dan Sarawak mencatatkan bilangan transaksi yang tinggi dalam pasaran hartanah kediaman, komersial dan industri, seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 6. Bilangan transaksi ini menunjukkan corak yang sama seperti pada peringkat nasional.

Jadual 6: Bilangan dan Nilai Pindah Milik Hartanah Kediaman, Komersial dan Industri di Sabah & Sarawak, 2022

JENIS HARTANAH	NEGERI	BILANGAN TRANSAKSI BUMIPUTERA	JUMLAH BILANGAN KESELURUHAN TRANSAKSI	NILAI TRANSAKSI BUMIPUTERA (RM)	JUMLAH NILAI TRANSAKSI (RM)
 KEDIAMAN	Sabah	2,174	5,792 (Nasional 243,190)	702.3 juta	2.2 billion (Nasional 94.3 billion)
	Sarawak	3,997	12,664 (Nasional 243,190)	1.1 billion	4.2 billion (Nasional 94.3 billion)
 KOMERSIAL	Sabah	99	1,264 (Nasional 32,809)	54.6 juta	803.8 juta (Nasional 32.6 billion)
	Sarawak	107	2,541 (Nasional 32,809)	48.4 juta	1.3 billion (Nasional 32.6 billion)
 INDUSTRI	Sabah	13	368 (Nasional 8,082)	10.7 juta	566.1 juta (Nasional 21.2 billion)
	Sarawak	5	595 (Nasional 8,082)	3.2 juta	467.9 juta (Nasional 21.2 billion)

Sumber: DOSM

4.0

ISU DAN CABARAN BUMIPUTERA

Meskipun Bumiputera telahpun menunjukkan peningkatan dalam aspek sosioekonomi sepanjang enam dekad pembangunan, namun, terdapat pelbagai isu seperti ketidakupayaan Bumiputera menyumbang secara lebih bermakna kepada ekonomi negara, kelemahan institusi dan tatakelola serta perlindungan sosial yang tidak menyeluruh. Isu ini telah mengakibatkan jurang pendapatan dan kekayaan antara etnik yang semakin melebar; status sosioekonomi Bumiputera yang masih terperangkap dalam kelas menengah dan sederhana; dan penyertaan Bumiputera yang tertumpu dalam aktiviti ekonomi yang mempunyai nilai ditambah yang rendah.

▶ 4.1

KETIDAKUPAYAAN BUMIPUTERA MENYUMBANG SECARA LEBIH BERMAKNA KEPADA EKONOMI NEGARA

Ketidakupayaan Bumiputera untuk memberi sumbangan yang lebih bermakna kepada pembangunan sosioekonomi negara dikaitkan dengan isu dan cabaran seperti berikut:

SKOP	ISU DAN CABARAN
<p>Daya Saing</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kurang keupayaan dan kemampuan untuk mengembangkan perniagaan 2. Kurang kerjasama antara perusahaan Bumiputera dengan selain Bumiputera 3. Keterbatasan modal dan sokongan peringkat awal seperti kesukaran syarikat pemula untuk mendapat akses pembiayaan 4. Penerimgunaan teknologi dan digital yang rendah 5. Kesukaran memecah monopoli dalam rantaian bekalan 6. Kekurangan penglibatan dalam aktiviti R&D&C&I bagi industri HGHV dan teknologi baharu 7. Kerjasama perusahaan Bumiputera dengan GLC dan GLIC yang terhad 8. Penembusan pasaran yang rendah berikutan kurang sokongan terhadap produk tempatan pada peringkat awal (<i>early off-taker</i>) serta kualiti produk dan perkhidmatan yang tidak konsisten 9. Kesedaran mengenai peluang dan insentif tersedia masih rendah 10. Persediaan pemain industri Bumiputera menghadapi persaingan global susulan ratifikasi FTA adalah perlahan 11. Kebergantungan berterusan kepada bantuan Kerajaan termasuk geran dan pembiayaan Kerajaan

4.1 (Sambungan)

SKOP	ISU DAN CABARAN
Pemilikan Ekuiti dan Penciptaan Kekayaan	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liberalisasi beberapa sektor ekonomi menghapuskan peluang Bumiputera 2. Ketidakmampuan Bumiputera memiliki hartanah kediaman, komersial dan perindustrian bernilai tinggi 3. Saiz Tanah Rizab Melayu semakin menyusut dan potensi wakaf kurang dimanfaatkan 4. Model pembangunan tanah yang tidak lagi relevan 5. Tiada pemantauan oleh pengawal selia sektor bagi pelupusan pemilikan syarikat Bumiputera terutama dalam sektor berkepentingan negara 6. Pemilikan tanah individu termasuk Orang Asli yang bernilai rendah 7. Kelemahan pengurusan tanah terbiar yang berpotensi untuk dibangunkan
Pendidikan	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sistem pendidikan prasekolah yang tidak terselaras 2. Penguasaan bahasa asing yang lemah oleh Bumiputera 3. Akses pembelajaran Bumiputera di luar bandar dalam pendidikan digital yang terhad 4. Minat pada STEM merosot 5. Tahap pendidikan dan kemahiran Orang Asli yang rendah 6. Kebolehpasaran pelajar lepasan tahfiz (<i>huffaz</i>) yang terhad
Bakat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kecenderungan belia Bumiputera untuk tidak menyambung pengajian ke peringkat yang lebih tinggi dan memilih bidang kerja baharu berteraskan media sosial 2. Penyertaan guna tenaga mahir termasuk profesional dan kerjaya masa hadapan serta dalam industri strategik yang masih rendah 3. Kadar pengangguran dalam kalangan belia yang masih tinggi 4. Ketidaksepadanan kelayakan (<i>underemployment</i>) graduan dengan pekerjaan atau gaji yang ditawarkan

▶ 4.2

KELEMAHAN INSTITUSI DAN TATAKELOLA

Isu tatakelola yang kurang berkesan menyebabkan agenda pembangunan Bumiputera tidak dapat direalisasikan di samping mengakibatkan pembaziran sumber Kerajaan. Isu ini merangkumi ketidakcekapan penyampaian perkhidmatan serta penghayatan dan falsafah Bumiputera yang semakin luntur.

SKOP	ISU DAN CABARAN
<p>Penyampaian Perkhidmatan</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Peranan GLC, GLIC, SOE dan agensi negeri yang tidak terselaras dalam menyokong agenda pembangunan Bumiputera 2. Pertindihan struktur agensi Bumiputera serta peranan yang tidak lagi relevan dengan keperluan semasa 3. Kualiti penyampaian perkhidmatan agensi mandat Bumiputera tidak optimum 4. Pangkalan data berkaitan Bumiputera tidak bersepadu 5. Penyelarasan, pelaksanaan, pemantauan dan penilaian program yang tidak berkesan 6. Budaya integriti dan nilai etika semakin merosot
<p>Penghayatan dan Falsafah Bumiputera</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kurang tahap kemandirian 2. Tiada pengiktirafan rasmi ke atas pengetahuan tradisi sebagai identiti komuniti dan negara 3. Perbezaan pandangan dan tafsiran kejayaan berbeza mengikut generasi 4. Peredaran zaman dan perubahan persekitaran akibat globalisasi dan pemodenan memberi kesan kepada jati diri 5. Falsafah perjuangan Bumiputera kurang menjadi keutamaan syarikat GLC dan GLIC

▶ 4.3

PERLINDUNGAN SOSIAL YANG TIDAK MENYELURUH

Perlindungan sosial yang tidak menyeluruh menyebabkan ketaksaksamaan dalam kalangan masyarakat, terutamanya golongan berpendapatan rendah. Hal ini mengakibatkan peningkatan kesenjangan sosial dan ekonomi serta menjejaskan kesejahteraan masyarakat secara keseluruhan.

ISU DAN CABARAN

1. Jaringan perlindungan sosial yang tidak komprehensif
2. Sebahagian besar pekerja Bumiputera tergolong dalam sektor bukan formal dan mudah terjejas
3. Insiden kemiskinan yang masih tinggi berbanding etnik lain
4. Tekanan kos sara hidup yang semakin meningkat terutama Bumiputera yang tinggal di bandar
5. Peluang pekerjaan dan pembiayaan yang terhad di negeri kurang membangun termasuk Sabah dan Sarawak
6. Tahap literasi kewangan Bumiputera yang lemah, jumlah simpanan yang rendah dan kadar keberhutangan yang tinggi
7. Peluang sosioekonomi yang terhad kepada Orang Asli

5.0

PELAN TRANSFORMASI EKONOMI BUMIPUTERA 2035 (PuTERA35)

Pelan Transformasi Ekonomi Bumiputera 2035 (PuTERA35) adalah merupakan kesinambungan daripada dasar dan hala tuju Kerajaan MADANI bagi meningkatkan darjat dan martabat rakyat. Kongres Ekonomi Bumiputera 2024 (KEB 2024) menjadi platform dalam mendapatkan input daripada pelbagai pihak, sama ada maklum balas yang diterima daripada hasil sesi libat urus dan pandangan awam mahupun ucaptama dari YAB Perdana Menteri dan YAB Timbalan Perdana Menteri semasa KEB 2024. Pendekatan ini adalah berteraskan usaha sama antara Kerajaan dan penglibatan rakyat melalui *bottom-up approach*.

PuTERA35 menggariskan tiga matlamat utama iaitu:

1. Membangunkan Bumiputera yang bercirikan dinamik dan futuristik yang mampu mendepani isu serta cabaran semasa dan yang akan datang;
2. Menetapkan sasaran yang lebih jelas bagi pengukuran tahap penyertaan, pemilikan dan penguasaan ekonomi Bumiputera yang lebih bermakna; dan

3. Membangunkan mekanisme pemantauan yang lebih berkesan melalui penetapan pihak yang bertanggungjawab dalam pelaksanaan setiap Ikhtiar.

PuTERA35 ini disokong oleh tiga Teras, 12 Pemacu dan 132 Ikhtiar yang telah dikenal pasti bagi memastikan agenda pemeraksanaan Bumiputera adalah sejajar dengan aspirasi Ekonomi MADANI.

Rajah 14: Kerangka PuTERA35

Visi: Mengangkat Darjat dan Martabat Bumiputera

TEMA	Penyertaan, Pemilikan dan Penguasaan Bumiputera yang lebih bermakna		
TERAS	TERAS 1 MEMPERKUKUH PASAK EKONOMI NEGARA	TERAS 2 MEMPERTEGUH KERUKUNAN TATAKELOLA DAN INSTITUSI	TERAS 3 MENEGAKKAN KEADILAN SOSIAL
PEMACU	Penguasaan Ekonomi	Penyampaian Perkhidmatan dan Tatakelola	Pembasmian Kemiskinan Tegar
	Peningkatan Daya Saing dan Penskalaan		Pengukuhan Sistem Perlindungan Sosial
	Pembangunan Bakat dan Pemeraksanaan Ekosistem Pendidikan	Penyertaan Syarikat Swasta, GLC dan GLIC	Pembangunan Sosioekonomi Orang Asli
	Penciptaan Kekayaan	Penghayatan Falsafah Bumiputera	Pengukuhan Pembangunan Sabah dan Sarawak ke arah Keseimbangan Wilayah
	Peningkatan Pemilikan Ekuiti		
IKHTIAR	71	20	41

5.1 TEMA

PuTERA35 bertemakan **Penyertaan, Pemilikan dan Penguasaan (3P) Bumiputera yang lebih bermakna** bagi mengangkat darjat dan martabat Bumiputera. Tema ini adalah sejajar dengan Ekonomi MADANI untuk mengangkat semula darjat dan martabat negara ini dengan menstruktur semula ekonomi Malaysia sebagai peneraju ekonomi di rantau Asia.

Penyertaan Bumiputera memberi penekanan kepada usaha untuk memastikan penglibatan Bumiputera yang signifikan dalam semua sektor ekonomi, termasuk dari segi guna tenaga profesional dan kerjaya masa hadapan. Dalam aspek Pemilikan pula, ia merujuk kepada usaha penciptaan kekayaan dalam kalangan Bumiputera yang sekaligus meningkatkan pemilikan aset kewangan dan bukan kewangan. Penciptaan kekayaan ini adalah dalam konteks meningkatkan pemilikan Bumiputera melalui pengembangan ekonomi dan tidak melalui pengagihan semula kekayaan dari satu kumpulan etnik kepada yang lain. Dari segi Penguasaan pula, Kerajaan akan memberi fokus kepada keupayaan Bumiputera untuk mempunyai kawalan dalam perniagaan dan aktiviti ekonomi secara lebih menyeluruh termasuk dalam setiap peringkat rantaian bekalan.

Melalui PuTERA35 ini, Kerajaan berhasrat untuk memastikan Penyertaan, Pemilikan dan Penguasaan Bumiputera dalam sektor ekonomi dapat diperkasakan tanpa menidakkan hak dan keterlibatan etnik lain. Tema 3P ini memerlukan kebersamaan matlamat dan penyelarasan bersama antara semua pemegang taruh tanpa mengira etnik dan latar belakang.

5.2 TERAS DAN PEMACU

PuTERA35 memberi penekanan kepada tiga teras utama, iaitu **Memperkukuh Pasak Ekonomi Negara; Memperteguh Kerukunan Tatakelola dan Institusi; dan Menegakkan Keadilan Sosial**. Teras ini akan disokong oleh 12 pemacu dalam menangani isu dan cabaran Bumiputera.

Teras pertama memperkukuh pasak ekonomi negara bertujuan meningkatkan keupayaan Bumiputera untuk memberikan sumbangan kepada ekonomi negara dan mempertingkat daya saing perusahaan Bumiputera pada peringkat global, di samping memperkukuh penciptaan kekayaan. Teras ini disokong oleh lima pemacu, iaitu peningkatan penguasaan ekonomi, peningkatan daya saing dan penskalaan, pembangunan bakat dan pemerksaan ekosistem pendidikan, penciptaan kekayaan, dan peningkatan pemilikan ekuiti Bumiputera. Lima pemacu ini membuka peluang kepada Bumiputera untuk memainkan peranan yang lebih besar dalam menyumbang kepada ekonomi negara, meningkatkan penyertaan Bumiputera dalam industri berpotensi tinggi seperti HGHV dan melatih bakat agar seiring dengan kehendak pasaran.

Teras kedua memperteguh kerukunan tatakelola dan institusi disokong oleh tiga pemacu, iaitu penyampaian perkhidmatan dan tatakelola, penyertaan syarikat swasta, GLC dan GLIC, dan penghayatan falsafah Bumiputera. Teras ini akan memberi tumpuan kepada pengukuhan penyampaian perkhidmatan dengan etika kerja dan nilai integriti yang tinggi bagi memastikan keberhasilan agenda pemerksaan Bumiputera dapat dicapai. Penyertaan syarikat swasta, GLC dan GLIC akan memastikan keseluruhan ekosistem perniagaan dimanfaatkan bagi menyokong pelaksanaan

agenda Bumiputera. Penghayatan falsafah Bumiputera yang lebih bermakna dalam kalangan agensi pelaksana akan dapat meningkatkan keberkesanan pelaksanaan ikhtiar PuTERA35 bagi mencapai matlamat yang disasarkan.

Teras ketiga menegakkan keadilan sosial disokong oleh empat pemacu, iaitu pembasmian kemiskinan tegar, pengukuhan

sistem perlindungan sosial, pembangunan sosioekonomi Orang Asli, serta pengukuhan pembangunan Sabah dan Sarawak ke arah keseimbangan wilayah. Teras ini akan memberi tumpuan untuk menyokong anjakan mobiliti sosial termasuk melalui pemeraksanaan ekosistem pendidikan, perkhidmatan kesihatan, perumahan dan akses kepada infrastruktur asas yang berkualiti, serta peningkatan pendapatan.

TERAS 1
Memperkuh Pasak
Ekonomi Negara

PEMACU 1
Penguasaan Ekonomi

PEMACU 2
Peningkatan Daya Saing
dan Penskalaan

PEMACU 3
Pembangunan Bakat dan
Pemeraksanaan Ekosistem
Pendidikan

PEMACU 4
Penciptaan Kekayaan

PEMACU 5
Peningkatan Pemilikan
Ekuiti

TERAS 2
Memperteguh Kerukunan
Tatakelola dan Institusi

PEMACU 6
Penyampaian Perkhidmatan
dan Tatakelola

PEMACU 7
Penyertaan Syarikat Swasta,
GLC dan GLIC

PEMACU 8
Penghayatan Falsafah
Bumiputera

TERAS 3
Menegakkan Keadilan
Sosial

PEMACU 9
Pembasmian Kemiskinan
Tegar

PEMACU 10
Pengukuhan Sistem
Perlindungan Sosial

PEMACU 11
Pembangunan
Sosioekonomi Orang Asli

PEMACU 12
Pengukuhan Pembangunan
Sabah dan Sarawak ke arah
Keseimbangan Wilayah

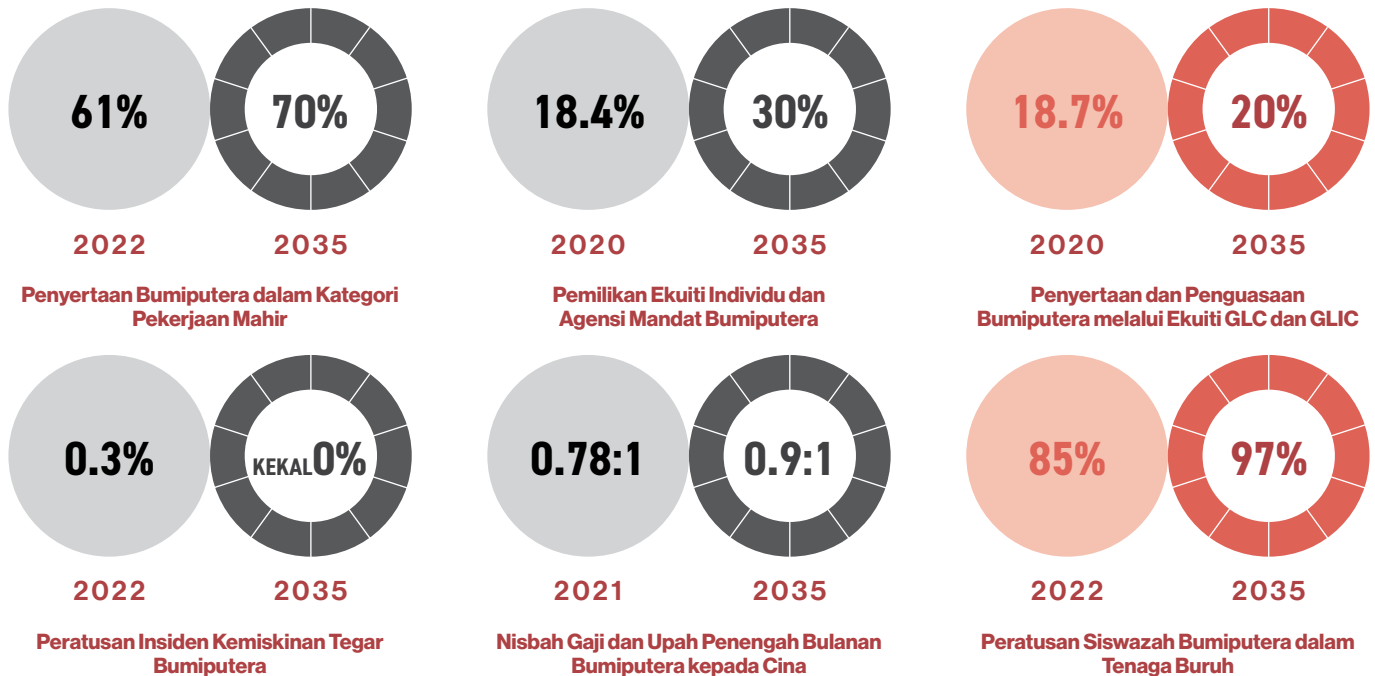
5.3

PENGUKURAN PuTERA35

PuTERA35 menggariskan matlamat dan sasaran khusus untuk memartabatkan masyarakat Bumiputera dalam pelbagai aspek sosioekonomi. Sasaran yang ditetapkan adalah selari dengan aspirasi Ekonomi MADANI dan RMKe-12. Selain itu, PuTERA35 juga turut memperkenalkan beberapa sasaran baharu berbanding sasaran Bumiputera

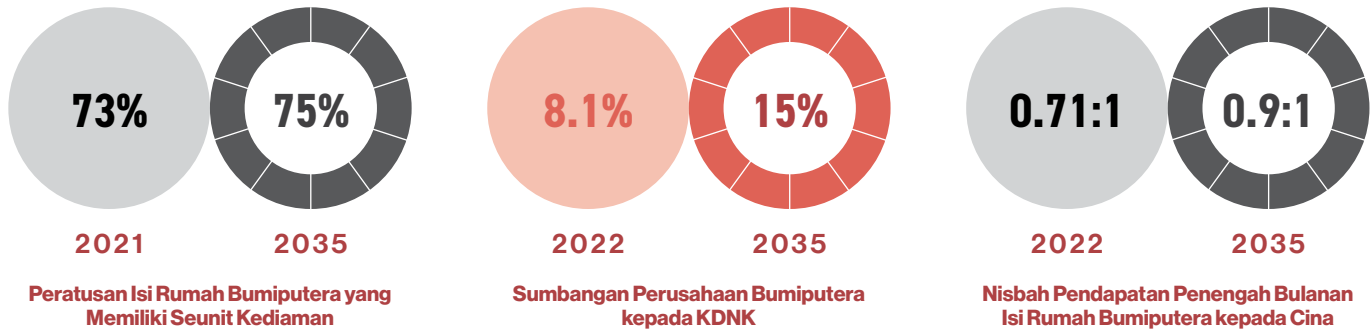
yang telah ditetapkan di dalam RMKe-12. Sasaran ini yang juga merangkumi perincian pemilikan ekuiti, penyertaan tenaga buruh dan sumbangan kepada KDNK adalah bagi mengukur pencapaian Bumiputera dalam aspek Penyertaan, Pemilikan dan Penguasaan, seperti ditunjukkan dalam Rajah 15.

Rajah 15: Pengukuran PuTERA35

Sasaran: ■ Baharu ■ Sedia Ada

Sumber: Kementerian Ekonomi

5.4

TEMPOH PELAKSANAAN PuTERA35

Pelaksanaan PuTERA35 melalui 132 ikhtiar akan memerlukan jangka masa yang berbeza bergantung kepada ketersediaan sumber dan kerumitan sesuatu tindakan, merentas tempoh 10 tahun sehingga tahun 2035. Bagi menyediakan panduan yang jelas kepada agensi pelaksana dan pihak berkepentingan, tempoh pelaksanaan PuTERA35 ditetapkan seperti berikut:

Jadual 7: Tempoh Pelaksanaan Ikhtiar PuTERA35

JANGKA MASA	TAHUN	KETERANGAN
Pendek	2024 - 2026	Ikhtiar yang boleh dilaksanakan dalam tempoh sekurang-kurangnya dua tahun di bawah Rancangan Malaysia Ketiga Belas, 2026-2030 (RMKe-13)
Sederhana	2024 - 2030	Ikhtiar yang boleh dilaksanakan dalam tempoh antara dua hingga lima tahun di bawah RMKe-13 dan Kajian Separuh Penggal, RMKe-13 (KSP RMKe-13)
Panjang	2024 - 2035	Ikhtiar yang boleh dilaksanakan dalam tempoh 10 tahun di bawah RMKe-13 dan Rancangan Malaysia Keempat Belas, 2031-2035 (RMKe-14)

6.0

PELAKSANAAN PuTERA35

6.1 TERAS 1

Memperkuh Pasak Ekonomi Negara

6.1.1 PEMACU 1 Penguasaan Ekonomi

Penguasaan ekonomi merangkumi pengawalan sektor ekonomi dalam pelbagai aspek seperti pemilikan syarikat dan pengagihan sumber. Dominasi politik juga boleh mempengaruhi penguasaan ekonomi.

SASARAN UTAMA:

- i. Nisbah pendapatan penengah bulanan isi rumah Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035;
- ii. Nisbah gaji dan upah penengah bulanan Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035;
- iii. Peratusan insiden kemiskinan tegar Bumiputera kepada 0% pada tahun 2035; dan
- iv. Sumbangan perusahaan Bumiputera kepada KDNK sebanyak 15% pada tahun 2035.

Ikhtiar	1. Meningkatkan kapasiti perusahaan Bumiputera bagi tujuan eksplorasi, pengeluaran dan penggunaan sumber asli bernilai tinggi secara lestari		
Penyelaras	NRES	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	PETRA, NRES & kerajaan negeri		
Ikhtiar	2. Meningkatkan penyertaan Bumiputera dalam industri kandungan kreatif		
Penyelaras	MOTAC	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MITI, MOTAC, KD, KK & kerajaan negeri		

Ikhtiar	3. Meningkatkan penyertaan Bumiputera dalam pembangunan teknologi termaju berkaitan bidang keterjaminan kesihatan		
Penyelaras	MOSTI	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOSTI & KKM		
Ikhtiar	4. Meningkatkan penglibatan syarikat Bumiputera dalam pengeluaran vaksin dan produk biologiikal manusia yang halal dan beretika		
Penyelaras	KKM	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MITI, KKM & MOSTI		
Ikhtiar	5. Meningkatkan penyertaan dalam perkhidmatan berkaitan perlindungan dan keselamatan data serta pencegahan jenayah siber		
Penyelaras	KDN	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	KDN, KD & KK		
Ikhtiar	6. Merekayasa ekonomi luar bandar melalui perluasan akses kepada pembiayaan alternatif dan penglibatan di dalam Industri HGHV terutamanya peralihan tenaga dan pertanian pintar serta penanaman herba bernilai tinggi		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KKDW, KPKM, kerajaan negeri, MARA & JAKOA		
Ikhtiar	7. Mengkaji peluang penyertaan Bumiputera dalam sistem perdagangan karbon di peringkat ASEAN menjelang tahun 2030 melalui insentif cukai karbon yang akan diperkenalkan		
Penyelaras	NRES	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, NRES & KLN		
Ikhtiar	8. Memperkasa penglibatan syarikat Bumiputera dalam rantaian bekalan melalui perkongsian pintar dalam kalangan syarikat Bumiputera serta dengan syarikat bukan Bumiputera atau syarikat global		
Penyelaras	MITI	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP, KPDN, MITI, KPKM & MARA		

Ikhtiar	9. Meningkatkan penyertaan syarikat Bumiputera dalam industri biojisim melalui kerjasama awam-swasta		
Penyelaras	UKAS & JPM	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	UKAS, JPM & MITI		
Ikhtiar	10. Memperluas penyertaan Bumiputera dalam perladangan hutan dan industri perkayuan		
Penyelaras	KPK	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KPKM, KPK & KKDW		
Ikhtiar	11. Meningkatkan penglibatan Bumiputera dalam inisiatif berkaitan keterjaminan makanan termasuk dalam industri penternakan		
Penyelaras	KPKM	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KPKM, KPK, KKDW, KPDN, kerajaan negeri dan Syarikat Swasta		
Ikhtiar	12. Memperkasakan hab logistik untuk meningkatkan infrastruktur dan agensi pemasaran/ pengedaran sedia ada di luar bandar		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KUSKOP, KKDW & JAKOA		
Ikhtiar	13. Memperluaskan Inisiatif Malaysia Digital ke luar bandar dan negeri kurang membangun bagi membolehkan Bumiputera mendapat manfaat daripada pelaburan baharu berkaitan teknologi dan pendigitalan		
Penyelaras	KD	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, MITI, KD, KK & MOSTI		
Ikhtiar	14. Meningkatkan saiz dana bagi memudah cara akses kepada pembiayaan di bawah modal teroka (<i>venture capital</i>) dan syarikat pemula Bumiputera		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi & MOSTI		

Ikhtiar	15. Menggalakkan penggunaan teknologi dan pengeluaran produk hijau oleh syarikat Bumiputera melalui pembiayaan dan penyediaan insentif bersesuaian		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	MOF, KKDW, NRES, PETRA & MARA		

Ikhtiar	16. Meningkatkan penglibatan syarikat Bumiputera dalam mencipta serta membangunkan teknologi robotik, AI dan sistem automasi		
Penyelaras	MOSTI	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	KKDW, MOSTI, KD & MARA		

6.1.2 PEMACU 2

Peningkatan Daya Saing dan Penskalaan

Peningkatan daya saing adalah keupayaan perusahaan Bumiputera untuk bersaing dengan lebih baik dalam kalangan Bumiputera dan bukan Bumiputera dalam pasaran tempatan dan antarabangsa.

Penskalaan adalah proses meningkatkan kapasiti dan keupayaan perusahaan Bumiputera melalui pertambahan saiz modal serta jumlah tenaga kerja untuk meningkatkan pengeluaran, daya saing dan produktiviti.

SASARAN UTAMA:

Sumbangan perusahaan Bumiputera kepada KDNK sebanyak 15% pada tahun 2035.

Ikhtiar	1. Mewujudkan generasi baharu usahawan Bumiputera dengan melaksanakan <i>carve-out</i> dana sedia ada GLC dan GLIC bagi program pembangunan usahawan baharu		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP & GLC dan GLIC Berkaitan		

Ikhtiar	2. Memperkenalkan insentif cukai bagi menggiatkan aktiviti R&D&C&I dalam kalangan PKS		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, KUSKOP & MOSTI		
Ikhtiar	3. Memperkenalkan inisiatif dan program keusahawanan yang berupaya meningkatkan skala dan mencipta nilai perusahaan Bumiputera		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, KUSKOP, Kementerian Ekonomi, PETRA, KKDW, MARA, PNB & PUNB		
Ikhtiar	4. Menambah baik pangkalan data usahawan Bumiputera bagi meningkatkan keberkesanan penyasaran dan pemantauan program pembangunan usahawan Bumiputera		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	Kementerian Ekonomi, KUSKOP & TERAJU		
Ikhtiar	5. Mensyaratkan pembelian barangan tempatan terutama produk Bumiputera dalam pemberian bantuan dan program rasmi Kerajaan		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2024 hingga 2026
Pelaksana	MOF dan semua UPAB Kementerian		
Ikhtiar	6. Melaksanakan Program Transformasi Perniagaan Halal melalui penyediaan dana pembiayaan khusus, fasiliti perindustrian dan memudahcara proses pensijilan halal bagi meningkatkan penyertaan Bumiputera dalam industri halal		
Penyelaras	MITI	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MITI, KPDN, KKDW, JAKIM, MARA, MATRADE & HDC		
Ikhtiar	7. Mewujudkan tabung geran padanan pembangunan vendor swasta bagi penyediaan program latihan dan peningkatan kemahiran dalam bidang baharu		
Penyelaras	KUSKOP	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, KUSKOP & KESUMA		

Ikhtiar	8. Memperluaskan kemudahan akses pembiayaan kewangan kepada perusahaan Bumiputera termasuk penyediaan dana kredit mikro		
Penyelaras	KUSKOP	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP & KKDW		
Ikhtiar	9. Mewajibkan latihan keusahawanan dan pendaftaran perniagaan sebagai prasyarat penerimaan pembiayaan dan pemudahcaraan		
Penyelaras	KUSKOP	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KKDW, MARA, INSKEN & SMECorp		
Ikhtiar	10. Menggalakkan Bumiputera memanfaatkan platform digital dan teknologi kewangan (<i>fintech</i>) melalui penyediaan program bersasar		
Penyelaras	KD	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KKDW, KD & MARA		
Ikhtiar	11. Memperluaskan program bagi meningkatkan kualiti produk dan perkhidmatan serta memenuhi piawaian untuk menembusi pasaran global		
Penyelaras	MITI	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MITI, KUSKOP, KKDW, KD, kerajaan negeri, MARA & GLC dan GLIC Berkaitan		
Ikhtiar	12. Mewujudkan garis panduan khusus berkaitan dasar pemisah bagi semua program Kerajaan, GLC dan GLIC untuk menggalakkan syarikat Bumiputera lebih berdaya saing dan berdaya tahan		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP, KKDW, KPKT & MARA		
Ikhtiar	13. Mengkaji mekanisme untuk meningkatkan keupayaan Bumiputera dalam penguasaan sektor korporat termasuk melalui kaedah usaha sama, konsortium serta penggabungan dan pengambilalihan		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP, KKDW, MITI, KPKM & JPM		

Ikhtiar	14. Mewujudkan jawatankuasa khas untuk meningkatkan daya saing syarikat Bumiputera susulan daripada ratifikasi FTA, termasuk CPTPP, RCEP, Rundingan FTA Malaysia-EU (MEUFTA) dan Perjanjian Perkongsian Ekonomi Malaysia-EFTA (MEEPA)		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP & MITI		
Ikhtiar	15. Menetapkan kuota kemasukan produk usahawan Bumiputera ke dalam sektor peruncitan seperti pasaraya besar (<i>hypermarket</i>), pasaraya mini atau pasar raya sebagai sebahagian daripada syarat perlesenan		
Penyelaras	KPDN	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KPDN & KUSKOP		
Ikhtiar	16. Membudaya dan menggalakkan keusahawanan sebagai kerjaya dengan menyediakan sokongan mentor dan <i>coaching</i> termasuk kepada pesara, graduan dan bekas banduan		
Penyelaras	KUSKOP	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	KUSKOP, KKDW, KPT, KDN, PUNB & MARA		
Ikhtiar	17. Meningkatkan program kesedaran dan latihan penggunaan teknologi dan pendigitalan		
Penyelaras	MOSTI	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MITI, KUSKOP, KKDW, MOSTI & MARA		
Ikhtiar	18. Mempelbagaikan bantuan/ insentif selain dalam bentuk geran, termasuk melalui pembiayaan ekuiti dan pinjaman		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KKDW, KUSKOP & MOSTI		
Ikhtiar	19. Memperluaskan pelaksanaan dasar <i>carve out and compete</i> berasaskan meritokrasi dalam projek mega Kerajaan, GLC dan swasta		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP, MOT & KKR		

Ikhtiar	20. Memantapkan peranan PKEN dan agensi di bawah kerajaan negeri sebagai peneraju dalam pelaksanaan agenda pemerkasaan Bumiputera		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	Kementerian Ekonomi, MOF, kerajaan negeri & PKEN		

6.1.3 PEMACU 3

Pembangunan Bakat dan Pemerkasaan Ekosistem Pendidikan

Pembangunan bakat melibatkan proses memupuk dan meningkatkan kemahiran, kebolehan dan potensi untuk mencapai perkembangan individu dan profesionalisme.

Pemerkasaan ekosistem pendidikan memberi penekanan kepada usaha untuk meningkatkan kualiti dan akses kepada pendidikan bagi semua lapisan masyarakat. Ini termasuk pembangunan infrastruktur pendidikan dan tenaga pengajar, pembangunan kurikulum yang bersesuaian dan penyediaan bantuan kewangan kepada kumpulan sasaran yang memerlukan. Ekosistem pendidikan bermula daripada peringkat prasekolah sehingga ke pengajian tinggi, dan turut merangkumi pembelajaran sepanjang hayat.

SASARAN UTAMA:

- i. Penyertaan Bumiputera dalam kategori pekerjaan mahir adalah sekurang-kurangnya 70% pada tahun 2035; dan
- ii. Peningkatan peratusan siswazah Bumiputera dalam tenaga buruh kepada 97% pada tahun 2035.

Ikhtiar	1. Mewujudkan pusat kajian pembangunan Bumiputera dengan melibatkan jaringan IPT melalui pemerkasaan pusat kecemerlangan sedia ada		
Penyelaras	KPT	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	KPT, KPM, Kementerian Ekonomi		

Ikhtiar	2. Meningkatkan kualiti sistem Pendidikan Islam termasuk dengan menguatkuasakan undang-undang pendaftaran sekolah agama		
Penyelaras	JAKIM	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	JAKIM, KPM, kerajaan negeri, MAIN		

Ikhtiar	3. Memperkasakan bakat dengan mewujudkan biasiswa dan program latihan khas berdasarkan laluan pembangunan kerjaya yang berstruktur		
Penyelaras	KPM	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF, KKDW, KPM, KPT & MARA		
Ikhtiar	4. Menambah baik dan memperkasakan peranan UiTM dan Institusi Pendidikan MARA (IPMA) dalam pendidikan Bumiputera		
Penyelaras	KPT	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	KPM, KPT, KKDW, kerajaan negeri & MARA		
Ikhtiar	5. Meningkatkan penyertaan dan penguasaan Bumiputera dalam sektor pekerjaan bernilai tinggi dan profesional yang belum dikuasai Bumiputera		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KKDW, KKR, KKM, AGC, MARA & YP		
Ikhtiar	6. Memperkenalkan semula Program <i>Brain Gain</i> bagi menggalakkan tenaga pakar dan bakat Bumiputera kembali menyumbang kepada pembangunan negara		
Penyelaras	KESUMA	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	KESUMA, KLN & KDN		
Ikhtiar	7. Merangka dasar yang mengutamakan kepakaran Bumiputera dalam industri strategik		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	MOF, KESUMA, KESUMA & MITI		
Ikhtiar	8. Memperluaskan program TVET <i>Huffaz</i> bagi meningkatkan kemahiran dan kebolehpasaran <i>Huffaz</i>		
Penyelaras	JAKIM & JPM	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	JAKIM, JPM, KPT, KPM, KKDW & MARA		

Ikhtiar	9. Mengkaji pelaksanaan program khusus penguasaan bahasa ketiga bagi pelajar Bumiputera untuk lebih berdaya saing di peringkat global		
Penyelaras	KPM	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	KPM, KPT, kerajaan negeri & MARA		
Ikhtiar	10. Meningkatkan penyertaan Bumiputera dalam pekerjaan mahir dan profesional serta aliran TVET termasuk melalui penetapan sasaran gaji yang setimpal bagi graduan TVET dan pewujudan Akta TVET serta menambah baik ekosistem TVET selaras dengan aktiviti HGHV		
Penyelaras	MTVET	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KKDW, Kementerian Ekonomi, KESUMA, KBS, KPM, KPT, PETRA, MTVET & MARA		
Ikhtiar	11. Memperkasa program peningkatan kemahiran dan latihan kemahiran semula (<i>upskilling dan reskilling</i>) bagi memenuhi keperluan industri HGHV		
Penyelaras	Agensi Penyelaras HGHV	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	PETRA, KKDW, KPM, KPT, KBS, KESUMA, kerajaan negeri, MARA & MTVET		
Ikhtiar	12. Mengukuhkan kerjasama antara institusi pendidikan dan industri bagi meningkatkan keberkesanan pelaksanaan TVET		
Penyelaras	MTVET	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	Kementerian Ekonomi, MITI, KKDW, KESUMA, KBS, MOSTI, KPM, MARA, GLC dan GLIC Berkaitan & Syarikat Swasta		
Ikhtiar	13. Memperkasakan kurikulum dan pengajaran dan pembelajaran (PdP) terutama subjek Sains, Teknologi, Kejuruteraan dan Matematik (STEM)		
Penyelaras	KPM	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	KPM, KPT, KDDW & MARA		
Ikhtiar	14. Memantapkan sistem pendidikan prasekolah, TVET dan pengajian tinggi		
Penyelaras	KPM	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	KPM, KPT, KKDW, KESUMA, JAKIM, KEMAS, kerajaan negeri & MTVET		

Ikhtiar	15. Membangunkan mekanisme pengesanan pelajar Bumiputera termasuk melalui <i>tracking system</i> berintegrasi antara KPM dan KPT		
Penyelaras	KPM	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	KPM & KPT		

Ikhtiar	16. Memperluas konsep Pusat GENIUS@Pintar Negara bagi pelajar Bumiputera cemerlang		
Penyelaras	KPM	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	KPM & KPT		

6.1.4 PEMACU 4 Penciptaan Kekayaan

Penciptaan kekayaan melibatkan penghasilan nilai ekonomi melalui penjanaaan kekayaan dengan memanfaatkan aset Bumiputera termasuk tanah wakaf dan Tanah Rizab Melayu.

Kekayaan boleh dinilai dalam bentuk aset bukan kewangan, termasuk pemilikan kediaman dan hartanah komersial.

SASARAN UTAMA:

- i. Peratusan isi rumah Bumiputera yang memiliki seunit kediaman adalah sekurang-kurangnya 75% pada tahun 2035;
- ii. Peningkatan pemilikan ekuiti individu dan agensi mandat Bumiputera kepada 30% pada tahun 2035; dan
- iii. Peningkatan penyertaan dan penguasaan Bumiputera melalui ekuiti GLC dan GLIC kepada 20% pada tahun 2035.

Ikhtiar	1. Mewujudkan Wakaf MARA MADANI dengan prinsip syariah bagi tujuan pendidikan, kebajikan dan keusahawanan		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	Kementerian Ekonomi, KKDW, JAWHAR, YWM & MARA		

Ikhtiar	2. Mengekalkan pemilikan tanah Bumiputera di lokasi strategik		
Penyelaras	NRES (Majlis Tanah Negara)	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	Kementerian Ekonomi, NRES & JWP		
Ikhtiar	3. Menubuhkan satu pangkalan data bersepadu bagi pemilikan aset Bumiputera seperti hartanah dan aset bukan kewangan		
Penyelaras	NRES	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	NRES, JWP, JKPT & NAPIC		
Ikhtiar	4. Mengkaji cadangan penggubalan akta baharu tanah wakaf untuk penyeragaman memajukan tanah wakaf		
Penyelaras	KPKT	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KPKT, NRES, JAWHAR, kerajaan negeri & MAIN		
Ikhtiar	5. Melaksanakan Kajian Keselanjutan Keperluan Perumahan (<i>Housing Needs Continuum</i>)		
Penyelaras	KPKT	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	JPM, Kementerian Ekonomi, KPKT, kerajaan negeri, BNM & UDA HOLDINGS		
Ikhtiar	6. Mengenal pasti tanah-tanah yang tersedia dan sesuai untuk tujuan pertanian bagi meningkatkan penyertaan Bumiputera dalam sektor keterjaminan makanan		
Penyelaras	KPKM	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KPKM, KPKT & kerajaan negeri		
Ikhtiar	7. Meningkatkan pembinaan perumahan di atas Tanah Rizab Melayu		
Penyelaras	KPKT	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, NRES, KPKT, kerajaan negeri & DBKL		

Ikhtiar	8. Mengislahkan institusi ekonomi kepentingan Bumiputera		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF & Kementerian Ekonomi		
Ikhtiar	9. Menambah baik terma pembiayaan untuk pembelian hartanah oleh Bumiputera		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF & KPKT		
Ikhtiar	10. Menyelaras dasar dan pelaksanaan kuota pemilikan rumah		
Penyelaras	KPKT	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF & KPKT & kerajaan negeri		
Ikhtiar	11. Menggubal pelan induk bersepadu Tanah Rizab Melayu, tanah wakaf dan instrumen wakaf melalui kerjasama Kerajaan Persekutuan dan Negeri		
Penyelaras	NRES (Majlis Tanah Negara)	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	NRES, kerajaan negeri, JAWHAR & MAIN		

6.1.5 PEMACU 5

Peningkatan Pemilikan Ekuiti

Peningkatan pemilikan ekuiti memberi tumpuan kepada usaha memperluas pegangan ekuiti dengan penguasaan yang efektif, terutama melibatkan pegangan saham atau ekuiti Bumiputera.

SASARAN UTAMA:

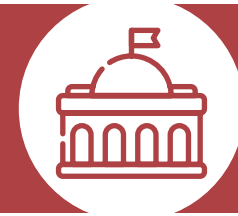
- i. Peningkatan pemilikan ekuiti individu dan agensi mandat Bumiputera kepada 30% pada tahun 2035; dan
- ii. Peningkatan penyertaan dan penguasaan Bumiputera melalui ekuiti GLC dan GLIC kepada 20% pada tahun 2035.

Ikhtiar	1. Memperkukuhkan institusi pembiayaan ekuiti, pasaran modal dan dana amanah Islamik		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KKDW, JAKIM & MARA		
Ikhtiar	2. Memperkenalkan dana pemangkin (<i>Catalyst Fund</i>) bagi meningkatkan prestasi syarikat korporat di Malaysia, terutama syarikat Bumiputera		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi		
Ikhtiar	3. Mencadangkan <i>mandatory disclosure</i> mengenai pecahan etnik dalam aspek <i>diversity, equity, and inclusion</i> dalam syarikat tersenarai awam		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, Bursa Malaysia & SC		
Ikhtiar	4. Menambah baik pelaksanaan Akta Syarikat 2016 dan Akta SPRM 2009 berkaitan pemunya benefisial (<i>beneficial ownership</i>) termasuk aspek penguatkuasaan		
Penyelaras	KPDN & SPRM	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KPDN, SPRM, BNM, SC & SSM		

Ikhtiar	5. Meningkatkan penyenaiaan lebih banyak syarikat Bumiputera		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP, Bursa Malaysia, SME Corp. & EKUINAS		
Ikhtiar	6. Memantau pelupusan pemilikan oleh syarikat Bumiputera		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	Kementerian Ekonomi		
Ikhtiar	7. Meningkatkan akses kepada pembiayaan alternatif		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP, KKDW & PUNB		
Ikhtiar	8. Meningkatkan program kesedaran pemilikan dan penjanaan kekayaan kepada orang awam dan pemegang taruh		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	Kementerian Ekonomi, KKDW, MITI, MOSTI, PNB & MARA		

▶ 6.2 TERAS 2

Memperteguh Kerukunan Tatakelola dan Institusi

6.2.1 PEMACU 6

Penyampaian Perkhidmatan dan Tatakelola

Penyampaian perkhidmatan merangkumi usaha meningkatkan kecekapan, keberkesanan dan kualiti dalam penyampaian perkhidmatan. Ini termasuk meningkatkan akses kepada perkhidmatan kesihatan, pendidikan, infrastruktur dan kemudahan asas lain.

Tatakelola pula merujuk kepada aspek kebertanggungjawaban, integriti dan ketelusan dalam tadbir urus yang menjadi tonggak kepada penyampaian perkhidmatan yang cekap dan berkesan.

SASARAN UTAMA:

- i. Penyertaan Bumiputera dalam kategori pekerjaan mahir adalah sekurang-kurangnya 65% pada tahun 2035;
- ii. Peningkatan peratusan siswazah Bumiputera dalam tenaga buruh kepada 97% pada tahun 2035;
- iii. Peratusan isi rumah Bumiputera yang memiliki seunit kediaman adalah sekurang-kurangnya 75% pada tahun 2035;
- iv. Peningkatan pemilikan ekuiti individu dan agensi mandat Bumiputera kepada 30% pada tahun 2035; dan
- v. Peningkatan penyertaan dan penguasaan Bumiputera melalui ekuiti GLC dan GLIC kepada 20% pada tahun 2035.

Ikhtiar	1. Mewujudkan Suruhanjaya Ekonomi Gig		
Penyelaras	Pejabat TPM	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	JPM, MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP, KKDW, KD & KESUMA		
Ikhtiar	2. Menerapkan nilai integriti dan menambah baik etika kerja dalam kalangan agensi Bumiputera		
Penyelaras	IIM	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	IIM, Kementerian Ekonomi, KUSKOP, KKDW & MOSTI		

Ikhtiar	3. Mewujudkan pangkalan data Bumiputera bersepadu di DOSM		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP & JDN		
Ikhtiar	4. Menetapkan KPI Kementerian berkaitan agenda pemerkasaan Bumiputera		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	Kementerian Ekonomi, UPAB Kementerian & JPA		
Ikhtiar	5. Menjajarkan semula hala tuju dan peranan tiga agensi mandat Bumiputera di bawah Kementerian Ekonomi		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	TERAJU, Ekuinas & YP		
Ikhtiar	6. Merangka pelan komprehensif agensi mandat Bumiputera		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP & MOSTI		
Ikhtiar	7. Mengukuhkan fungsi penyelaras utama dasar dan program Bumiputera		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	JPM, MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP & KKDW		
Ikhtiar	8. Memantapkan Unit Pemerkasaan Agenda Bumiputera (UPAB) pada peringkat Kementerian/negeri/ agensi bagi meningkatkan penyertaan, pemilikan dan penguasaan Bumiputera dalam ekonomi		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	Semua Kementerian, kerajaan negeri & GLC dan GLIC		

6.2.2 PEMACU 7

Penyertaan Syarikat Swasta, GLC dan GLIC

Penyertaan syarikat swasta, GLC dan GLIC menumpukan usaha dalam menyokong agenda pembangunan Bumiputera. Peranan ini didokong melalui penyertaan Bumiputera dalam syarikat swasta, GLC dan GLIC; penglibatan Bumiputera dalam industri strategik dan berimpak tinggi; serta melibatkan penyertaan Bumiputera dalam program di bawah kawal selia syarikat swasta, GLC dan GLIC.

SASARAN UTAMA:

- i. Nisbah pendapatan penengah bulanan isi rumah Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035;
- ii. Nisbah gaji dan upah penengah bulanan Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035;
- iii. Penyertaan Bumiputera dalam kategori pekerjaan mahir adalah sekurang-kurangnya 65% pada tahun 2035;
- iv. Peningkatan peratusan siswazah Bumiputera dalam tenaga buruh kepada 97% pada tahun 2035;
- v. Peningkatan pemilikan ekuiti individu dan agensi mandat Bumiputera kepada 30% pada tahun 2035; dan
- vi. Peningkatan penyertaan dan penguasaan Bumiputera melalui ekuiti GLC dan GLIC kepada 20% pada tahun 2035.

Ikhtiar	1. Menyemarakkan semula penghayatan agenda Bumiputera terutama dalam kalangan pemimpin institusi termasuk GLC dan GLIC		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi & GLC dan GLIC berkaitan		
Ikhtiar	2. Memperluas penyediaan dana syarikat pemula untuk menceburi bidang HGHV melalui peruntukan daripada GLC dan GLIC		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF & GLC dan GLIC berkaitan		
Ikhtiar	3. Meningkatkan penyertaan perusahaan Bumiputera dalam pertanian moden dan pertanian organik berteknologi tinggi dengan penglibatan GLC dan GLIC serta sektor swasta		
Penyelaras	KPKM	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	MOF, KPKM, MOSTI, KESUMA, MITI, KPK, GLC dan GLIC Berkaitan & kerajaan negeri		

Ikhtiar	4. Merencanakan pertumbuhan ekonomi Bumiputera melalui pelaburan dalam sektor strategik dan ekonomi baharu dengan kerjasama GLC dan GLIC		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, GLC dan GLIC berkaitan & kerajaan negeri		
Ikhtiar	5. Memperluas model perniagaan GLC dan GLIC untuk menggalakkan penglibatan PMKS Bumiputera dalam rantaian bekalan		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	MOF, KKR & GLC dan GLIC berkaitan		
Ikhtiar	6. Mengkaji semula peranan dan mandat pembangunan GLC dan GLIC bagi menyokong pelaksanaan agenda Bumiputera		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi & GLC dan GLIC berkaitan		
Ikhtiar	7. Mengkaji penetapan syarat kepada syarikat swasta supaya menyumbang dan memajukan komuniti Bumiputera dan kawasan luar bandar		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	MOF & GLC dan GLIC berkaitan		

6.2.3 PEMACU 8

Penghayatan Falsafah Bumiputera

Penghayatan falsafah Bumiputera menumpukan usaha untuk memperkukuh kesedaran, pemahaman dan penghayatan terhadap prinsip pemerkasaan agenda Bumiputera dalam kalangan agensi yang bertanggungjawab dalam pelaksanaan ikhtiar.

Falsafah ini turut merangkumi prinsip kebersamaan dan keadilan sosial, termasuk sejarah, warisan, budaya dan tradisi masyarakat Bumiputera.

SASARAN UTAMA:

- i. Peratusan insiden kemiskinan tegar Bumiputera kepada 0% pada tahun 2035;
- ii. Nisbah pendapatan penengah bulanan isi rumah Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035;
- iii. Nisbah gaji dan upah penengah bulanan Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035;
- iv. Peningkatan pemilikan ekuiti individu dan agensi mandat Bumiputera kepada 30% pada tahun 2035; dan
- v. Peningkatan penyertaan dan penguasaan Bumiputera melalui ekuiti GLC dan GLIC kepada 20% pada tahun 2035.

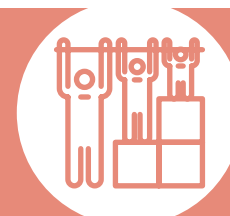
Ikhtiar	1. Meningkatkan program kesedaran bagi menerapkan semangat patriotisme dan menerapkan jati diri Bumiputera secara berterusan		
Penyelaras	KPN	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KPM, KPT, KPN, MARA & YP		
Ikhtiar	2. Mensyaratkan kementerian, agensi dan GLC untuk membeli cenderahati keluaran pengusaha seni tempatan termasuk dari Sabah dan Sarawak		
Penyelaras	MOF	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KLN, MOTAC, KUSKOP, KKDW & semua agensi kerajaan termasuk GLC		
Ikhtiar	3. Meningkatkan tahap celik kewangan dan pelaburan dalam kalangan PMKS, pelajar dan graduan IPT		
Penyelaras	AKPK	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, MITI, KUSKOP, KPM, KPT, BNM, PNB, MARA, AKPK & KEMAS		

Ikhtiar	4. Melindungi pengetahuan tradisi komuniti melalui pendaftaran harta intelek dan meningkatkan pengkomersialan produk berasaskan komuniti		
Penyelaras	KPDN	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	KKDW, KPDN & MARA		

Ikhtiar	5. Melaksanakan kajian impak berhubung Kerajaan terhadap pembangunan Bumiputera secara berkala		
Penyelaras	Kementerian Ekonomi	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	TERAJU & Agensi Mandat Bumiputera		

6.3 TERAS 3

Menegakkan Keadilan Sosial

6.3.1 PEMACU 9

Pembasmian Kemiskinan Tegar

Pembasmian kemiskinan tegar adalah iltizam untuk menoktahkan kemiskinan tegar dalam kalangan Bumiputera dengan tumpuan kepada aktiviti ekonomi, akses kepada pendidikan dan penjagaan kesihatan serta peluang pekerjaan.

SASARAN UTAMA:

- Peratusan insiden kemiskinan tegar Bumiputera kepada 0% pada tahun 2035;
- Nisbah pendapatan penengah bulanan isi rumah Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035; dan
- Nisbah gaji dan upah penengah bulanan Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035.

Ikhtiar	1. Memperluas program celik teknologi khususnya dalam kalangan pelajar miskin		
Penyelaras	KPM	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	Kementerian Ekonomi, KPM, KPT, MOSTI, KK, Kementerian Digital, MARA, kerajaan negeri & GLC dan GLIC Berkaitan		
Ikhtiar	2. Mempertingkatkan dan mempelbagaikan sumber pendapatan isi rumah miskin		
Penyelaras	ICU & JPM	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KKDW, KPT, KKM, KPWK, KESUMA, ICU & MARA		
Ikhtiar	3. Meningkatkan akses kepada keperluan asas seperti perumahan, pendidikan dan kesihatan kepada Bumiputera		
Penyelaras	KPKT & KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, KPKT, KKDW, KKM, KPM, KPT, NAPIC, JWP & kerajaan negeri		
Ikhtiar	4. Merangka pelan pembangunan luar bandar yang lebih komprehensif		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	KKDW, KPKT, KESUMA & JWP		

6.3.2 PEMACU 10

Penguatan Sistem Perlindungan Sosial

Penguatan sistem perlindungan sosial merujuk kepada penambahbaikan sistem sokongan sosial untuk meningkatkan kesejahteraan rakyat.

SASARAN UTAMA:

- i. Nisbah pendapatan penengah bulanan isi rumah Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035;
- ii. Nisbah gaji dan upah penengah bulanan Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035; dan
- iii. Peratusan isi rumah Bumiputera yang memiliki seunit kediaman adalah sekurang-kurangnya 75% pada tahun 2035.

Ikhtiar	1. Menggalakkan pelaksanaan Wakaf Kesihatan dan Wakaf Pendidikan sebagai penyumbang perkhidmatan kesihatan dan pendidikan yang berterusan kepada Bumiputera		
Penyelaras	JAWHAR	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	KPM, KKM, KPT, kerajaan negeri & MAIN		
Ikhtiar	2. Meningkatkan simpanan dan pelaburan Bumiputera melalui aktiviti terancang		
Penyelaras	BNM	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, MITI, BNM, AKPK & GLC dan GLIC berkaitan		
Ikhtiar	3. Menyediakan lebih banyak rumah mampu milik termasuk melalui pembangunan di atas tanah terbiar yang berpotensi		
Penyelaras	JWP	Tempoh	2025 hingga 2035
Pelaksana	MOF, KPKT, NRES & kerajaan negeri		
Ikhtiar	4. Meningkatkan sistem sokongan sosial supaya lebih fleksibel kepada institusi keluarga terutama wanita, OKU dan warga emas		
Penyelaras	KESUMA	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KPWKM & PERKESO		

Ikhtiar	5. Meningkatkan literasi kewangan dalam kalangan masyarakat termasuk oleh AKPK		
Penyelaras	BNM	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, BNM & GLC dan GLIC berkaitan		

Ikhtiar	6. Menambah baik perlindungan sosial termasuk bantuan sosial, insurans pekerjaan dan faedah kesihatan		
Penyelaras	ICU, JPM, KESUMA	Tempoh	2025 hingga 2030
Pelaksana	KESUMA, KPWK, ICU, JPM, kerajaan negeri, PERKESO & GLC dan GLIC Berkaitan		

6.3.3 PEMACU 11

Pembangunan Sosioekonomi Orang Asli

Pembangunan sosioekonomi Orang Asli adalah untuk memperkasa komuniti Orang Asli agar tidak ketinggalan dalam arus pembangunan negara.

SASARAN UTAMA:

- i. Nisbah pendapatan penengah bulanan isi rumah Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035;
- ii. Nisbah gaji dan upah penengah bulanan Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035;
- iii. Penyertaan Bumiputera dalam kategori pekerjaan mahir adalah sekurang-kurangnya 70% pada tahun 2035;
- iv. Peratusan isi rumah Bumiputera yang memiliki seunit kediaman adalah sekurang-kurangnya 75% pada tahun 2035;
- v. Peningkatan pemilikan ekuiti individu dan agensi mandat Bumiputera kepada 30% pada tahun 2035; dan
- vi. Peningkatan penyertaan dan penguasaan Bumiputera melalui ekuiti GLC dan GLIC kepada 20% pada tahun 2035.

Ikhtiar	1. Mengkaji cadangan mewartakan lebih banyak kawasan rizab Orang Asli		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	JPM, KKDW & JAKOA		

Ikhtiar	2. Menggubal dasar pembangunan sosioekonomi Orang Asli termasuk berkaitan kesihatan, pemilikan aset, modal insan dan pemerkasaan JAKOA		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	JPM, Kementerian Ekonomi, KKDW & JAKOA		
Ikhtiar	3. Mengkaji penggunaan rizab hutan berdasarkan <i>agro-forestry</i> yang diuruskan bersama Orang Asli		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	NRES, KKDW, KPKM, KPK & JAKOA		
Ikhtiar	4. Meneliti cadangan pemilikan rumah masyarakat Orang Asli melalui skim pinjaman perumahan Orang Asli		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KKDW, JAKOA & KPKT		
Ikhtiar	5. Meminda Perlembagaan Persekutuan dengan meletakkan pembangunan Orang Asli di bawah Senarai 3 – tanggungjawab bersama antara Kerajaan Persekutuan dan Kerajaan Negeri		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KKDW, AGC & JAKOA		
Ikhtiar	6. Meminda Perlembagaan Persekutuan berkaitan Orang Asli di bawah Jadual Satu ke dalam Jadual Tiga dan pindaan Akta Orang Asli 1954 [Akta 134]		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KKDW, AGC & JAKOA		
Ikhtiar	7. Memperkasa Orang Asli melalui kerjasama dengan pertubuhan bukan kerajaan dan perusahaan sosial		
Penyelaras	JAKOA	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KPN, KKDW & JAKOA		

Ikhtiar	8. Mensyaratkan syarikat korporat untuk menyumbang dan memajukan kawasan luar bandar terutama penempatan Orang Asli		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KKDW, PETRA, NRES, KPN, KD & JAKOA		
Ikhtiar	9. Mempelbagai aktiviti ekonomi Orang Asli terutama suku kaum yang kurang maju		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KKDW, KUSKOP, Kementerian Ekonomi, MARA & JAKOA		
Ikhtiar	10. Membangunkan kapasiti dan penglibatan Orang Asli dalam bidang keusahawanan termasuk pemasaran digital		
Penyelaras	JAKOA	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KUSKOP, KKDW & MARA		
Ikhtiar	11. Mengenal pasti dan mengkomersialkan produk Orang Asli sebagai produk eksklusif di Malaysia		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KUSKOP, KKDW, MARA & JAKOA		
Ikhtiar	12. Meningkatkan jumlah asrama pusat untuk anak Orang Asli seperti Pusat Intelek Pelajar Orang Asli (PIPOA), Rompin		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KKDW, KPM & JAKOA		
Ikhtiar	13. Memperkasa masyarakat Orang Asli melalui TVET		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KKDW, KPM, JAKOA, MARA & MTVET		
Ikhtiar	14. Memantapkan pembangunan minda dan sikap Orang Asli supaya lebih progresif		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KKDW & JAKOA		

Ikhtiar	15. Mendokumentasi dan mempromosi adat dan budaya Orang Asli		
Penyelaras	MOTAC	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	Kementerian Ekonomi, KKDW, MOTAC, NRES & JAKOA		
Ikhtiar	16. Mewujudkan mekanisme pemantauan pendidikan dan laluan kerjaya Orang Asli termasuk penyediaan biasiswa dan bantuan pendidikan		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KPM, KPT, KKDW, JAKOA & MARA		
Ikhtiar	17. Meningkatkan infrastruktur sedia ada termasuk jalan, bekalan air, elektrik dan telekomunikasi		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	Kementerian Ekonomi, KKR & JAKOA		
Ikhtiar	18. Memperkasa modal insan komuniti Orang Asli dalam pentadbiran kampung termasuk pemimpin masyarakat, belia dan wanita		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KKDW, KPM, KPT, KKDW, KBS & KPWKM		
Ikhtiar	19. Meningkatkan penglibatan Orang Asli dalam aktiviti ekonomi bernilai tinggi		
Penyelaras	KKDW	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KUSKOP, KKDW, KPKM, MARA & JAKOA		

6.3.4 PEMACU 12

Penguatan Pembangunan Sabah dan Sarawak ke arah Keseimbangan Wilayah

Penguatan Pembangunan Sabah dan Sarawak bertujuan mengoptimumkan potensi ekonomi bagi mencapai keseimbangan wilayah selaras dengan aspirasi pembangunan negara

SASARAN UTAMA:

- i. Nisbah pendapatan penengah bulanan isi rumah Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035;
- ii. Nisbah gaji dan upah penengah bulanan Bumiputera kepada Cina bertambah baik kepada 0.9:1 pada tahun 2035;
- iii. Penyertaan Bumiputera dalam kategori pekerjaan mahir adalah sekurang-kurangnya 70% pada tahun 2035;
- iv. Peratusan isi rumah Bumiputera yang memiliki seunit kediaman adalah sekurang-kurangnya 75% pada tahun 2035;
- v. Peningkatan pemilikan ekuiti individu dan agensi mandat Bumiputera kepada 30% pada tahun 2035; dan
- vi. Peningkatan penyertaan dan penguasaan Bumiputera melalui ekuiti GLC dan GLIC kepada 20% pada tahun 2035.

Ikhtiar	1. Meningkatkan penyertaan dalam industri HGHV dan sektor tumpuan di peringkat negeri		
Penyelaras	MOSTI	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, MITI, MOSTI, KUSKOP, KK, KD, MARA, kerajaan negeri & Syarikat Swasta		
Ikhtiar	2. Meningkatkan penyertaan dalam industri halal dan gerakan koperasi		
Penyelaras	MITI	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MITI, KUSKOP, KKDW, kerajaan negeri, MARA, SEDCO & SEDC		
Ikhtiar	3. Mengaplikasikan kaedah berasaskan <i>Behavioural Insights</i> (BI) dalam penggubalan dasar negeri		
Penyelaras	Kerajaan negeri	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	Kerajaan negeri		

Ikhtiar	4. Memperluas pendidikan literasi kewangan		
Penyelaras	AKPK	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, AKPK, KPM, KPT & kerajaan negeri		
Ikhtiar	5. Meningkatkan penyertaan Bumiputera Sabah dan Sarawak dalam bidang keusahawanan		
Penyelaras	KUSKOP	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP, KKDW, kerajaan negeri, SEDC, SEDCO & MARA		
Ikhtiar	6. Meningkatkan skala PMKS Bumiputera		
Penyelaras	KUSKOP	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KUSKOP, KKDW, kerajaan negeri, MARA, SEDC & SEDCO		
Ikhtiar	7. Mewujudkan tenaga kerja yang kompeten dan berdaya saing		
Penyelaras	KESUMA	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KKDW, Kementerian Ekonomi, KESUMA, MARA, SEDC & SEDCO		
Ikhtiar	8. Meningkatkan sumbangan Bumiputera kepada KDNK negeri dan Malaysia secara keseluruhan		
Penyelaras	UPEN Sabah & UPE Sarawak	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, Kementerian Ekonomi, KUSKOP, KKDW, kerajaan negeri, UPEN Sabah dan UPE Sarawak & SEDCO		
Ikhtiar	9. Meningkatkan dan menambah baik koordinasi antara agensi pada peringkat Persekutuan dan negeri dalam pelaksanaan agenda Bumiputera		
Penyelaras	Kerajaan negeri	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	BHES (JPM), MOF, Kementerian Ekonomi & kerajaan negeri		
Ikhtiar	10. Menambah baik akses dan kualiti capaian internet di seluruh negeri		
Penyelaras	KK	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	Kementerian Ekonomi, KD, KK, kerajaan negeri, SEDC & SEDCO		

Ikhtiar	11. Memanfaatkan sepenuhnya Pusat Sebaran Maklumat Nasional (Nadi) sebagai hab digital di kawasan pedalaman bagi kemudahan komuniti setempat		
Penyelaras	KK	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	KK, kerajaan negeri, SEDC & SEDCO		

Ikhtiar	12. Mengkaji penetapan syarat kepada syarikat supaya menyumbang dan memajukan komuniti dan kawasan luar bandar di Sabah Sarawak		
Penyelaras	MITI	Tempoh	2025 hingga 2026
Pelaksana	MOF, MITI, KKDW, kerajaan negeri, GLC dan GLIC Berkaitan, SEDC, SEDCO & Syarikat Swasta		

7.0

STRUKTUR TADBIR URUS

7.0

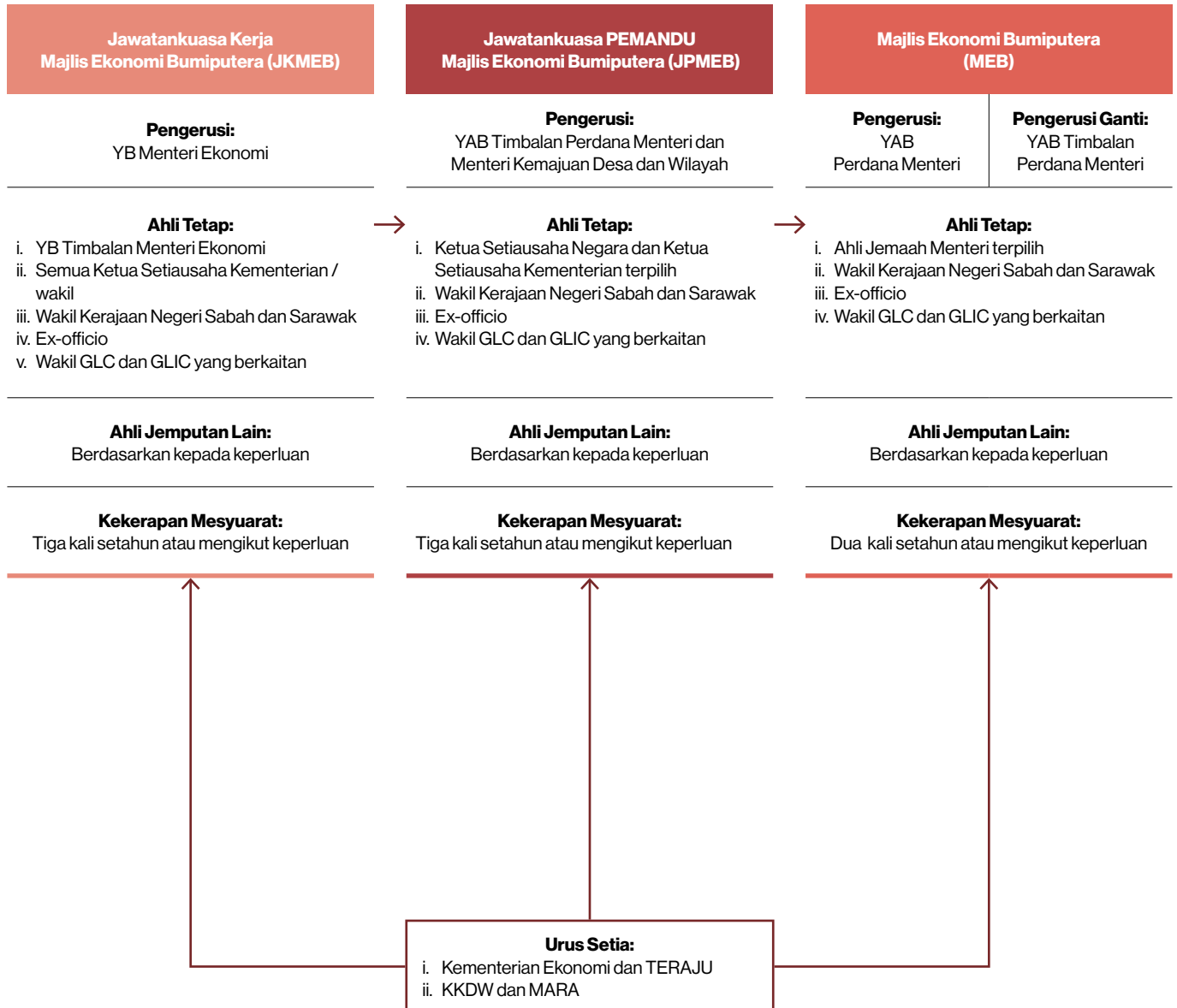
STRUKTUR TADBIR URUS

Majlis Ekonomi Bumiputera (MEB) yang dipengerusikan oleh YAB Perdana Menteri bertanggungjawab sepenuhnya ke atas pelaksanaan dan pemantauan PuTERA35. Majlis ini terdiri daripada Ahli Jemaah Menteri terpilih, termasuk Ahli Jemaah Menteri bukan Bumiputera, wakil kerajaan negeri Sabah dan Sarawak serta wakil GLC dan GLIC. MEB akan dibantu oleh

dua jawatankuasa, iaitu Jawatankuasa PEMANDU MEB yang dipengerusikan oleh YAB Timbalan Perdana Menteri dan Menteri Kemajuan Desa dan Wilayah, dan Jawatankuasa Kerja MEB yang dipengerusikan oleh YB Menteri Ekonomi. Struktur tadbir urus MEB adalah seperti ditunjukkan dalam Rajah 16.

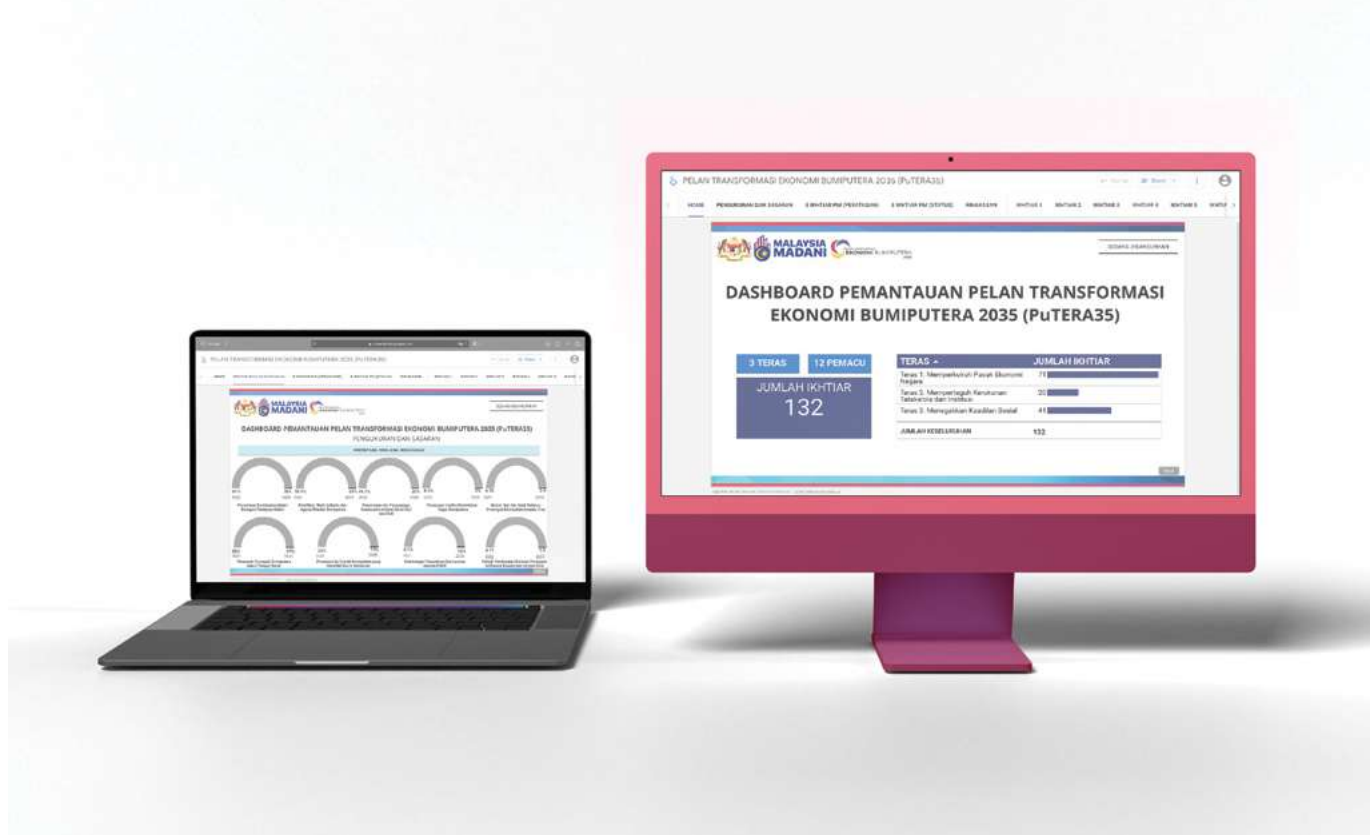
Rajah 16: Rangka Kerja Tadbir Urus PuTERA35

Fungsi dan peranan MEB adalah bagi menetapkan hala tuju dasar pembangunan sosioekonomi Bumiputera dan perancangan merentasi kementerian dan agensi untuk jangka masa pendek, sederhana dan panjang. MEB juga berperanan dalam menilai pencapaian dan keberkesanan dasar serta strategi berkaitan Bumiputera, di samping membuat keputusan berkaitan penambahbaikan yang diperlukan. Keahlian MEB yang terdiri daripada pelbagai latar belakang akan menghasilkan perancangan yang lebih inklusif serta pelaksanaan yang berkesan selaras dengan Ekonomi MADANI.

Dashboard Pemantauan Pelaksanaan Ikhtiar dan Keberhasilan PuTERA35 turut dibangunkan bagi memastikan 132 Ikhtiar di bawah tiga Teras dan 12 Pemacu dapat dilaksanakan oleh kementerian dan agensi yang dipertanggungjawabkan. Pelaporan dan pemantauan secara sistematik dan bersepadu, akan membolehkan penilaian yang lebih komprehensif serta langkah intervensi dapat diambil dengan segera bagi memastikan keberkesanan pelaksanaan PuTERA35. Kaedah pemantauan secara holistik ini adalah seperti yang ditunjukkan dalam Rajah 17.

Rajah 17: Dashboard Pemantauan Pelaksanaan Ikhtiar dan Keberhasilan PuTERA35

Pendekatan dalam pemantauan pelaksanaan PuTERA35 yang diambil adalah menggunakan kaedah dari atas ke bawah (*top down approach*) oleh Kementerian Ekonomi, serta dari bawah ke atas (*bottom up approach*) oleh Unit Pemerkasaan Agenda Bumiputera (UPAB). Peranan UPAB akan diperkasa dan diberi tanggungjawab untuk membuat pelaksanaan dan pemantauan ikhtiar secara rapi di peringkat kementerian dan agensi.

Sehingga akhir Julai 2024, lapan Ikhtiar yang telah diumumkan oleh YAB Perdana Menteri dalam KEB 2024 telah dan sedang diambil tindakan, seperti yang ditunjukkan dalam Rajah 18.

Rajah 18: Pemantauan Lapan Ikhtiar yang diumumkan YAB Perdana Menteri dalam KEB 2024

8 IKHTIAR PENGUMUMAN YAB PERDANA MENTERI SEMASA KEB 2024 STATUS PELAKSANAAN*

IKHTIAR	AWAL PELAKSANAAN	DALAM PELAKSANAAN	SELESAI
Mewujudkan generasi baharu usahawan Bumiputera dengan melaksanakan carve-out dana sedia ada GLC dan GLIC bagi Program Pembangunan Usahawan Baharu			
Mewujudkan tabung geran padanan pembangunan vendor swasta bagi penyediaan program latihan dan peningkatan kemahiran dalam bidang baharu			
Mewujudkan Wakaf MARA MADANI dengan prinsip syariah bagi tujuan pendidikan, kebajikan dan keusahawanan			
Memperluaskan kemudahan akses pembiayaan kewangan kepada perusahaan Bumiputera termasuk penyediaan dana kredit mikro			
Meningkatkan penyertaan Bumiputera dalam pekerjaan mahir dan profesional serta aliran TVET termasuk melalui penetapan sasaran gaji yang setimpal bagi graduan TVET dan pewujudan Akta TVET serta menambah baik ekosistem TVET selaras dengan aktiviti HGHV			
Mewujudkan Suruhanjaya Ekonomi Gig			
Meningkatkan pembinaan perumahan di atas Tanah Rizab Melayu			
Mensyaratkan Kementerian, agensi dan GLC untuk membeli cenderungati keluaran pengusaha seni tempatan termasuk dari Sabah dan Sarawak			

Nota: *sehingga Julai 2024

▶ 8.0

KESIMPULAN

PuTERA35 menzahirkan komitmen berterusan Kerajaan untuk mengangkat darjat dan martabat Bumiputera agar sejajar dengan aspirasi Ekonomi MADANI yang akan membolehkan rakyat Malaysia menikmati kehidupan lebih berkualiti. Walaupun pelbagai dasar dan pelan pemeraksanaan Bumiputera terdahulu telah sebahagiannya membuahkan hasil, namun masih banyak usaha perlu dilaksanakan untuk menangani pelbagai isu dan cabaran sama ada pada peringkat global, serantau atau nasional.

Tema PuTERA35 iaitu **Penyertaan, Pemilikan dan Penguasaan (3P) Bumiputera** yang lebih bermakna, berhasrat untuk memastikan supaya segenap lapisan masyarakat Bumiputera termasuk Bumiputera Sabah dan Sarawak, serta Orang Asli mempunyai asas pertahanan yang kukuh dalam mendepani segala isu dan cabaran yang mendatang. Pemacu dan Ikhtiar PuTERA35 yang komprehensif, berani dan berpandangan jauh serta dalam masa yang sama lebih inklusif merupakan anjakan besar dalam membawa pembangunan Bumiputera sebagai wadah dalam mencapai aspirasi Ekonomi MADANI ke arah menjadikan Malaysia sebagai peneraju ekonomi serantau. Langkah strategik melalui PuTERA35 ini yang turut melibatkan GLC, GLIC dan syarikat swasta bukan sahaja akan memberi manfaat langsung kepada negara dan Bumiputera, tetapi juga kumpulan minoriti bukan Bumiputera yang memerlukan tanpa meminggirkan mana-mana pihak.

GLOSARI

3P	Penyertaan, Pemilikan dan Penguasaan Bumiputera
AGC	Jabatan Peguam Negara
Agenda 2030	Agenda Pembangunan Mampan 2030
AI	Kecerdasan Buatan (<i>Artificial Intelligence</i>)
AJSCC	Kenyataan Bersama ASEAN Mengenai Perubahan Iklim
AKPK	Agensi Kaunseling dan Pengurusan Kredit
ASB	Amanah Saham Bumiputera
ASEAN	<i>Association of Southeast Asian Nations</i>
BHES	Bahagian Hal Ehwal Sabah dan Sarawak
Blueprint	Rangka Tindakan
BNM	Bank Negara Malaysia
BURSA MALAYSIA	Bursa Malaysia Berhad
CBR	Kadar Kelahiran Kasar
CDR	Kadar Kematian Kasar
CDS	Sistem Depositori Pusat
CE	Pampasan Pekerja
CIDB	Lembaga Pembangunan Industri Pembinaan Malaysia
CMM	Pasaran Modal Malaysia
COP28	<i>28th Annual United Nations (UN) Climate Meeting</i>
COVID-19	Coronavirus
CPTPP	Perjanjian Komprehensif dan Progresif bagi Perkongsian Trans-Pasifik
DBKL	Dewan Bandaraya Kuala Lumpur
DEB	Dasar Ekonomi Baru
DNB	Digital Nasional Berhad

DOSM	Jabatan Perangkaan Malaysia
EKUINAS	Ekuiti Nasional Berhad
ESG	Platform Pelaporan Alam Sekitar, Sosial, dan Tadbir Urus
E&E	Elektrik dan elektronik
FDI	Pelaburan Langsung Asing
FIC	Jawatankuasa Pelaburan Asing
FTA	Perdagangan Bebas
GHG	Gas Rumah Kaca
GLC	Syarikat Berkaitan Kerajaan (<i>Government-Linked Companies</i>)
GLIC	Syarikat Pelaburan Berkaitan Kerajaan (<i>Government-Linked Investment Companies</i>)
GMV	Nilai Dagangan Kasar
GOS	Lebihan Kendalian Kasar (<i>Gross Operating Surplus</i>)
HDC	<i>Halal Development Corporation Berhad</i>
HGHV	<i>High growth high value</i>
ICU	Unit Penyelarasan Pelaksanaan
IIM	Institut Integriti Malaysia
IMPAC	Institut Perladangan dan Komoditi Malaysia
INSKEN	Institut Keusahawanan Negara
IPCC	Panel Perubahan Iklim Antara-Kerajaan
JAKIM	Jabatan Kemajuan Islam Malaysia
JAKOA	Jabatan Kemajuan Orang Asli
JAWHAR	Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji
JDN	Jabatan Digital Negara
JPA	Jabatan Perkhidmatan Awam
JPM	Jabatan Perdana Menteri
JWP	Jabatan Wilayah Persekutuan
KBS	Kementerian Belia dan Sukan
KD	Kementerian Digital

KDN	Kementerian Dalam Negeri
KDNK	Keluaran Dalam Negeri Kasar
KEB2024	Kongres Ekonomi Bumiputera 2024
KEMAS	Jabatan Kemajuan Masyarakat
KESUMA	Kementerian Sumber Manusia
KHAZANAH	Khazanah Nasional Berhad
KK	Kementerian Komunikasi
KKDW	Kementerian Kemajuan Desa dan Wilayah
KKM	Kementerian Kesihatan Malaysia
KKR	Kementerian Kerja Raya
KLN	Kementerian Luar Negeri
KPDN	Kementerian Perdagangan Dalam Negeri dan Kos Sara Hidup
KPI	<i>Key Performance Indicator</i>
KPK	Kementerian Perladangan dan Komoditi
KPKM	Kementerian Pertanian dan Keterjaminan Makanan
KPKT	Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan
KPM	Kementerian Pendidikan Malaysia
KPN	Kementerian Perpaduan Negara
KPT	Kementerian Pendidikan Tinggi
KPTB	Kadar Penyertaan Tenaga Buruh
KPWKM	Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat
KSP	Kajian Separuh Penggal
KSU	Ketua Setiausaha
KUSKOP	Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi
KWAP	Kumpulan Wang Persaraan
KWSP	Kumpulan Wang Simpanan Pekerja
LFS	Laporan Survei Tenaga Buruh
LTAT	Lembaga Tabung Angkatan Tentera

MAIN	Majlis Agama Islam Negeri
MARA	Majlis Amanah Rakyat
MATRADE	<i>Malaysia External Trade Development Corporation</i>
MEB	Majlis Ekonomi Bumiputera
MEEPA	Perjanjian Perkongsian Ekonomi Malaysia-EFTA
MEUFTA	Rundingan FTA Malaysia-EU
MFICORD	<i>Ministry of Food Industry, Commodity dan Regional Development Sarawak</i>
MINTRED SARAWAK	<i>Ministry of International Trade, Industry and Investment Sarawak</i>
MITI	Kementerian Pelaburan, Perdagangan dan Industri
MNC	Syarikat Multinasional
MME	Perolehan jentera dan peralatan
MOF	Kementerian Kewangan
MOSTI	Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi
MOTAC	Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya,
MPPB	Masyarakat Perdagangan dan Perindustrian Bumiputera
MRSM	Maktab Rendah Sains MARA
MTCP	<i>Ministry Of Tourism Industry And Performing Art Sarawak</i>
MTVET	Majlis Pendidikan dan Latihan Teknikal dan Vokasional Negara
NAPIC	Pusat Maklumat Harta Tanah Negara
NCIA	<i>Northern Corridor Implementation Authority</i>
NETR	Pelan Hala Tuju Peralihan Tenaga Negara
NGO	Pertubuhan bukan kerajaan
NRES	Kementerian Sumber Asli dan Kelestarian Alam
OECD	Pusat Pembangunan Pertubuhan Kerjasama dan Pembangunan Ekonomi (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PBB	Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu
PERKESO	Pertubuhan Keselamatan Sosial
PERNAS	Perbadanan Nasional Berhad

PETRA	Kementerian Peralihan Tenaga dan Transformasi Air
PHB	Pelaburan Hartanah Berhad
PIPOA	Pusat Intelek Pelajar Orang Asli
PKEN	Perbadanan Kemajuan Ekonomi Negeri
PKS	Perusahaan Kecil dan Sederhana
PMKS	Perusahaan Mikro, Kecil dan Sederhana
PNB	Permodalan Nasional Berhad
PNK	Pendapatan Negara Kasar
PSN	Pusat SDG Negara
PUNB	Perbadanan Usahawan Nasional Berhad
PuTERA35	Pelan Transformasi Ekonomi Bumiputera 2035
R&D	Penyelidikan dan Pembangunan
R&D&C&I	Penyelidikan, Pembangunan, Pengkomersialan dan Inovasi
RCEP	Perjanjian Perkongsian Ekonomi Komprehensif Serantau (<i>Regional Comprehensive Economic Partnership</i>)
RM	Ringgit Malaysia
RMKe-12	Rancangan Malaysia Kedua Belas, 2021-2025
RMKe-13	Rancangan Malaysia Ketiga Belas, 2026-2030
RMKe-14	Rancangan Malaysia Keempat Belas, 2031-2035
RMLT	Rancangan Malaysia Lima Tahun
STEM	<i>Science, Technology, Engineering and Mathematics</i>
SC	Suruhanjaya Sekuriti Malaysia
SDG 2030	Matlamat Pembangunan Mampan 2030
SEDC	<i>Sarawak Economic Development Corporation</i>
SEDCO	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sabah
SEDIA	Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi dan Pelaburan Koridor Sabah
SIRIM	SIRIM Berhad
SKM	Suruhanjaya Koperasi Malaysia
SLU	Sesi Libat Urus

SMA	<i>Sarawak Multimedia Authority</i>
SME BANK	<i>Small Medium Enterprise Development Bank Malaysia Berhad</i>
SME Corp.	Perbadanan Perusahaan Kecil dan Sederhana Malaysia (<i>SME Corporation Malaysia</i>)
SMJ	Sabah Maju Jaya
SOE	Syarikat Milik Kerajaan
SPRM	Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia
SSM	Suruhanjaya Syarikat Malaysia
TERAJU	Unit Peneraju Agenda Bumiputera
TRM	Tanah Rizab Melayu
TVET	Pendidikan Teknikal dan Pendidikan Vokasional
UDA / UDA HOLDINGS	<i>Urban Development Authority (UDA) Holdings</i>
UiTM	Universiti Teknologi MARA
UKAS	Unit Kerjasama Awam
UNCTAD	Persidangan Bangsa-Bangsa Bersatu mengenai Perdagangan dan Pembangunan (<i>United Nations Conference on Trade and Development</i>)
UPAB	Unit Pemerkasaan Agenda Bumiputera
UPE Sarawak	Unit Perancang Ekonomi Sarawak
UPEN Sabah	Unit Perancang Ekonomi Negeri Sabah
UPEN Negeri	Unit Perancang Ekonomi Negeri
USD	Dolar Amerika Syarikat
VC	<i>Venture capital</i>
WHO	Pertubuhan Kesihatan Sedunia
YP	Yayasan Peneraju
YWM	Yayasan Waqaf Malaysia

ISBN 978-967-5842-46-7

Kementerian Ekonomi
Menara Prisma
No. 26, Persiaran Perdana, Presint 3
Pusat Pentadbiran Kerajaan Persekutuan
62675 Putrajaya
MALAYSIA

T : 603-8000 8000

www.ekonomi.gov.my

